

COM TREBALLAR L'AUTOESTIMA A PARVULARI MITJANÇANT ACTIVITATS D'APRENENTATGE

*TREBALL DE FINAL DE GRAU DE
MESTRE D'EDUCACIÓ INFANTIL*

Ester DIUMENGE i OLIVERAS

4t Curs

Professor: Manel Sánchez-Cano

Grau Mestre Educació Infantil

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

Vic, maig del 2013

Agraïments

Inicio aquest treball dedicant una part del meu projecte donant les gràcies a una sèrie de persones que han col·laborat en aquest projecte i que m'han ajudat en alguna etapa d'aquest.

Donar les gràcies, en primer lloc, a Manel Sánchez-Cano, tutor de la Universitat de Vic. Qui ha estat en tot moment oferint-me la seva ajuda, resolent-me els dubtes que m'anaven sorgint, ajudant-me a organitzar el treball i la feina pendent, en resum, ha estat l'ajuda incondicional d'aquest treball.

També donar les gràcies a l'Escola la Draga els quals em van acollir en tot moment. El suport de la directora, la Maria Antònia, a l'hora de tractar qüestions de documentació del centre i obtenir el permís de les famílies. La tutora de l'aula, la Rosa, la qual em va ajudar en la planificació de les activitats a l'aula, em va donar grans recursos com a mestra, grans consells, vam compartir experiències, va ser una estada molt agradable al centre. A més a més, i com a part fonamental, agrair la simpatia, les ganes d'aprendre, la curiositat, l'estima, la confiança, entre altres dels infants. Vint i cinc nens i nenes que em van omplir el cor, que em van escoltar en tot moment, que em van transmetre amistat i amor, que confiaven en mi, etc. Tot un munt de paraules boniques podria dir d'ells, i era tal la seva alegria per la meva presència a l'aula que aquesta la transmetien a casa amb les seves famílies. Això va fer que tingués famílies entregades, que em preguntaven com m'anava el treball, que em demanaven que em quedés més temps a l'escola, en definitiva, que es preocupaven per la meva estada, perquè fos agradable i productiva.

Per acabar, a ells i a totes les persones que heu intervingut d'una manera o altra en aquest projecte, donar-vos les gràcies i dir-vos que ha estat un plaer col·laborar amb vosaltres.

Resum

L'autoestima és un aspecte que influeix en el desenvolupament integral dels infants. Amb freqüència la nostra autoestima es veu afectada per les experiències i exigències que rebem del món exterior. Per tant, un infant necessita tenir una adequada autoestima, d'aquesta manera, tindrà més confiança en si mateix, més interès i serà més positiu en tots els aspectes.

El treball que trobem a continuació està format per un marc teòric i un marc empíric. En el marc teòric els conceptes que es treballen són l'educació inclusiva i l'atenció a la diversitat com a àmbits on es desenvolupa l'autoestima dels alumnes. En relació a l'autoestima es tracten temes com les característiques bàsiques que presenten els infants segons el seu grau d'autoestima (excessiva, adequada, baixa, deficient), a més de la importància del paper del mestre en la formació d'aquesta.

En el marc empíric s'exposen les tècniques que s'utilitzen per avaluar l'autoestima i les possibles activitats d'intervenció que es poden portar a terme a l'aula per tal de treballar-la.

Abstract

The self-esteem is something that affects the comprehensive development of children. Frequently our self-esteem is affected by experiences and demands that we receive from the outside world. Therefore, a child needs to have an adequate self-esteem, thus have more self-confidence, more interest and be more positive in all aspects.

The work that we find next is comprised of a theoretical and empirical framework. In the theoretical framework the concepts that we work are the inclusive education and the attention to diversity as field where it develops the self-esteem of students. In relation to self-esteem are treated subjects as the basic characteristics that present the children depending on the level of self-esteem (excessive, adequate, low, deficient), also the importance of the teacher's role in the formation of this.

In the empirical framework are presented the techniques that are used to evaluate the self-esteem and the possible intervention activities that can be carried out in the classroom to work it.

Índex

Introducció	6
MARC TEÒRIC	8
1. Concepte educació inclusiva	8
2. Atenció a la diversitat	11
2.1 Concepte	11
2.2 Organització	12
3. Autoestima	14
3.1 Concepte	14
3.2 Com es forma i quina importància té	16
3.3 Característiques d'una adequada autoestima	17
3.3.1 Detecció d'una excessiva autoestima	18
3.4 Característiques d'una baixa autoestima	19
3.4.1 Detecció d'un dèficit d'autoestima	20
3.5 Paper del mestre en la formació de l'autoestima	21
MARC EMPÍRIC	23
4. Objectius i hipòtesis	23
5. Metodologia	24
5.1 Instruments i tècniques	24
5.1.1 Observacions directes	26
5.1.1.1 Anàlisi	38
5.1.2 Entrevistes als infants	39
5.1.2.1 Anàlisi	48
6. Activitats d'intervenció	49
6.1 Activitat 1	50
6.1.1 Reflexions	51
6.2 Activitat 2	53
6.2.1 Reflexions	54
6.3 Activitat 3	55
6.3.1 Reflexions	57

6.4 Activitat 4	58
6.4.1 Reflexions	59
6.5 Activitat 5	62
6.5.1 Reflexions	63
6.6 Activitat 6	64
6.6.1 Reflexions	66
7. Resultats generals	67
8. Conclusions	71
8.1 Respecte el treball	71
8.2 Personals	73
9. Bibliografia	74
9.1 Webgrafia	76

Introducció

Aquest Treball de Final de Grau que trobem a continuació tracta sobre com treballar l'autoestima a parvulari, concretament a P4, mitjançant activitats d'aprenentatge.

El tema sobre l'autoestima l'he tingut clar des de l'inici perquè és un àmbit de la Psicologia que sempre m'ha creat especial curiositat i aquestes inquietuds al llarg de la carrera no se m'han resolt, perquè la importància de l'autoestima en l'educació no és un tema que haguem tractat gaire en les assignatures, i penso que és molt important. A més a més, després de realitzar aquest projecte he vist que realment és així ja que una adequada autoestima permet als infants afrontar els problemes i saber-los resoldre, ser més optimistes, assumir bé les crítiques, ser conscients de les seves capacitats i límits, entre altres. Mentre que, una baixa autoestima els causa donar-se poca importància, ser excessivament crítics amb ells mateixos, necessitar atenció i reforç constant de l'adult, etc.

En relació al treball, consta de dos marcs; el marc teòric i el marc empíric.

En el primer marc trobem, com els dos primers aspectes claus, el concepte d'educació inclusiva i d'atenció a la diversitat com a metodologies necessàries per a dur a terme un bon desenvolupament de l'autoestima. Dins l'atenció a la diversitat també trobem les maneres més freqüents d'organitzar l'aula per tal de treballar la cooperació.

El tercer aspecte és l'autoestima, començant definint el concepte, com es forma i quina importància té en el desenvolupament de la persona, les característiques d'una adequada autoestima juntament amb la detecció d'una excessiva autoestima, com també les característiques d'una baixa autoestima juntament amb la detecció d'un dèficit d'autoestima.

I per acabar el marc teòric, i dins de l'autoestima, tenim el paper del mestre en la formació d'aquesta.

En el segon marc, el marc empíric, com a primer punt, per tant a l'apartat quatre del treball trobem els objectius i hipòtesis del treball, seguit de la metodologia utilitzada i les tècniques i instruments duts a terme que són: les observacions directes i les entrevistes als infants de l'aula escollits prèviament.

Al sisè apartat s'exposen detalladament les sis activitats d'intervenció a l'aula juntament amb les reflexions de cada una d'elles.

Tot seguit, per acabar aquest segon marc, es fan uns resultats generals sobre els infants, extrets de les intervencions al centre de pràctiques.

Per finalitzar el treball, s'argumenten les conclusions respecte el treball i les personals, i per acabar, la bibliografia juntament amb la webgrafia.

MARC TEÒRIC

Comencem el projecte tractant el marc teòric d'aquest treball. Els conceptes que es treballen són l'educació inclusiva i l'atenció a la diversitat com a àmbits importants on es desenvolupa l'autoestima dels infants. Per tant, primer de tot s'exposa el concepte d'educació inclusiva: la definició, l'objectiu d'aquesta, els aspectes que la distingeixen i la seva implicació en els centres educatius.

En segon lloc, trobem el concepte d'atenció a la diversitat i els diversos tipus d'organització que podem trobar en les escoles.

I finalment, en tercer lloc trobem el tema principal del projecte, l'autoestima. D'aquesta es tracta: el concepte, com es forma i quina importància té, característiques d'una adequada autoestima, com també característiques d'una baixa autoestima, i, a més a més, els criteris de detecció d'una excessiva autoestima i d'un dèficit d'autoestima. I acabant l'apartat de l'autoestima trobem el paper del mestre en la formació d'aquesta.

1. Concepte educació inclusiva

L'educació inclusiva és un concepte pedagògic i social que fa referència a la manera en que l'escola dona resposta a la diversitat mitjançant pràctiques que permetin arribar a tots els i les alumnes. Cal sentir-nos còmodes davant la diversitat i percebre-la no com un problema, sinó com un desafiament i una oportunitat per enriquir les formes d'ensenyar i d'aprendre.

Sovint la inclusió s'associa a l'alumnat que presenta disminucions o que té necessitats educatives especials. No obstant, cal tenir en consideració que l'educació inclusiva va més enllà, ja que fa referència a l'educació de tots els infants i joves.

Tal com diu Ainscow (2005) l'objectiu de l'educació inclusiva és eliminar l'exclusió social que apareix de certes actituds i respostes davant la

diversitat. Per tant, l'objectiu és eliminar totes les barreres a l'aprenentatge i la participació.

Echeita i Ainscow (2011) distingeixen quatre àmbits de la inclusió que són els següents:

- La inclusió és un procés. D'aquesta manera, ha de ser vista com una recerca constant de millors maneres de respondre a la diversitat de l'alumnat. Es tracta d'aprendre a viure amb les diferències i d'aprendre a partir d'elles, és a dir, estudiar com podem aconseguir millores mitjançant les diferències. Visualitzar aquestes de manera més positiva, com un estímul, per fomentar l'aprenentatge entre infants i adults.
- La inclusió es preocupa de la identificació i eliminació de barreres. Per tal de millorar la inclusió resulta imprescindible recopilar i avaluar la informació provinent d'una gran diversitat de fonts per, d'aquesta manera, detectar quines persones experimenten tals barreres, en quins àmbits de la vida escolar es situen i quins són, plans de millora en les polítiques d'educació i la innovació de les pràctiques.
- La inclusió cerca la presència, la participació i l'èxit de tots els i les alumnes. El concepte presència està associat amb el lloc on els infants són educats i amb quin nivell de fiabilitat i puntualitat assisteixen a les classes. El concepte participació es refereix a la qualitat de les experiències, mentre es troben a l'escola, i ha d'incorporar: els punts de vista dels propis alumnes, les seves opinions i la valoració del seu benestar personal i social. I el concepte èxit tracta sobre els resultats d'aprenentatge en relació al currículum d'aquell país.
- La inclusió posa especial atenció en aquells grups d'alumnes que poden trobar-se en risc de ser marginats, exclosos o obtenir fracàs escolar. Cal assumir la responsabilitat moral de garantir que els grups estadísticament en situació de major risc o major vulnerabilitat estiguin supervisats amb atenció i que es preguin mesures per assegurar la seva presència, participació i èxit dins el sistema educatiu.

Basant-nos en aquests quatre àmbits comentats anteriorment, tenint en compte l'educació en els centres educatius, la inclusió implica els següents aspectes, els quals estan exposats en l'Índex per a la Inclusió de Booth i Ainscow (2004):

- Valorar de la mateixa manera tot l'alumnat i tot el professorat.
- Augmentar la participació de l'alumnat en les cultures, el currículum i les institucions de la comunitat a la qual pertany el centre i, en conseqüència, reduir-ne l'exclusió.
- Reestructurar les cultures, les polítiques i les pràctiques dels centres educatius de manera que atenguin la diversitat de l'alumnat de la seva zona.
- Disminuir les barreres de l'aprenentatge i a la participació de tots els estudiants, no només d'aquells que presenten disminucions o que tenen necessitats educatives especials.
- Aprendre dels esforços que fan els centres per superar les barreres d'accés i a la participació d'alumnes concrets tot efectuant canvis que beneficiïn més àmpliament tot l'alumnat.
- Veure la diferència entre els estudiants com un recurs per donar suport a l'aprenentatge, més que no pas com un problema que s'ha de superar.
- Oferir als estudiants l'oportunitat de ser educats a la zona on viuen.
- Millorar els centres, tant pel que fa al professorat com a l'alumnat.
- Emfatitzar el paper dels centres a l'hora de construir comunitat i desenvolupar valors, així com millorar-ne els resultats.
- Promoure relacions de suport mutu entre centres i institucions de la comunitat.
- Reconèixer que la inclusió en l'educació és un aspecte més de la inclusió en la societat.

Tots aquests ítems s'haurien de complir en una escola inclusiva.

2. Atenció a la diversitat

Com ja s'ha comentat per tal que es pugui desenvolupar una adequada autoestima és important utilitzar diverses organitzacions a l'aula que ens permetin atendre a tota la diversitat, tenint en compte les necessitats i els interessos de cada un dels nostres infants. Tot i que, abans de basar-nos en els diferents tipus d'organitzacions que podem trobar a l'aula explicarem que és l'atenció a la diversitat a través d'autors destacats en aquest àmbit.

2.1 Concepte

Segons Echeita (2005) l'atenció a la diversitat està relacionada amb la tasca de com adequar les respostes educatives (el currículum, l'organització escolar...) a la pluralitat de necessitats de tots i cada un dels i les alumnes d'un centre o una aula, perquè aconseguixin els objectius educatius proposats per ells. Aquí es mostra la importància del paper protagonista de l'alumne; amb les seves característiques: coneixements previs, interessos, motivació, etc. en el procés de construcció dels seus aprenentatges.

Des d'aquesta perspectiva atendre a la diversitat té com a objectiu perseguir la individualitat de l'ensenyament. Això, suposaria pel professorat preocupar-se per conèixer les característiques personals de cada un dels seus alumnes i portar a terme un ensenyament adaptatiu.

Tot i que, per a la majoria, atenció a la diversitat fa referència, sobretot, a les pràctiques pedagògiques dirigides a afavorir les oportunitats de l'alumnat amb desavantatge i, per tant, en risc de fracàs escolar, ja sigui per raons personals (discapacitat, malaltia), socials (desarrelament), familiars (abandonament, maltractaments), història acadèmica (absentisme, fracàs), o de procedència (immigrants), entre altres. En aquest sentit atendre a la diversitat significa preocupar-se per les mesures que serveixen per compensar les desigualtats i evitar els desavantatges que experimenten determinats alumnes en l'accés i/o permanència en el sistema educatiu, a més d'eliminar qualsevol tipus de barreres que

impedeixen l'aprenentatge i la participació de determinats alumnes en la vida escolar.

Tenint en compte aquestes dues perspectives de Echeita, cal destacar que atendre a la diversitat no només es refereix a atendre als infants amb més risc d'exclusió o marginació, sinó a atendre les necessitats de tots els infants.

Com diu Gairín (1998) educar en la diversitat és reconèixer les diferències existents entre les persones ja que la diversitat es troba en l'identitat de cada persona i, per tant, també en cada mestre, en cada alumne, etc. pel simple fet de ser persona. I, a partir d'aquí, pensar en una escola per a tots que crea la seva cultura de la diversitat en un marc de qualitat no exclòs per ningú.

Finalment, la diversitat és una realitat que s'ha de tenir en compte en el nostre sistema educatiu per aconseguir un desenvolupament integral de cada alumne/a que forma la nostra aula, és a dir, un desenvolupament motor, lingüístic, intel·lectual, afectiu, social, etc. dins de les possibilitats individuals de cadascú.

2.2 Organització

Troblem diferents sistemes d'organització per tal d'atendre la diversitat de l'aula o del centre, a continuació podem trobar els més freqüents:

- El treball per racons: són una alternativa que ajuda a compaginar el treball individual organitzat amb el treball lliure. Els materials i les propostes que trobarem en ells facilitaran la interacció entre l'alumne, la mestra i el seu entorn, això farà que l'infant a partir de la seva experimentació vagi descobrint nous aspectes i coneixements de forma significativa i funcional. Ens permeten organitzar l'aula en petits grups, que realitzen tasques diferents.

- El treball en grup: consisteix en fer grups de treball dins del grup-classe per tal d'aprofundir més en un tema en concret, per aprendre a treballar cooperativament, a organitzar-se el temps i el contingut del treball, a exposar-lo en públic...
- Els desdoblaments: Té com a objectiu principal reduir la ràtio d'alumnes per mestre. D'aquesta manera el mestre pot atendre millor als alumnes i les seves necessitats. El grup està format per la meitat d'alumnes del grup classe i estan dividits de manera heterogènia, per l'enriquiment que aporta la diversitat a l'aula.
- Agrupaments multinivells: Consisteix en organitzar el currículum d'algunes àrees o matèries mitjançant una seqüenciació dels continguts molt estricta i pautaada. Cada estudiant pot progressar en aquest itinerari de continguts de cada àrea o matèria segons el seu ritme i capacitats, de manera que els alumnes que pertanyen a un mateix grup classe poden estar tractant continguts curriculars de nivells de dificultat i aprofundiment diferents.
- Treball per projectes: Es basa en el treball dels continguts partint de la globalització. Cal primerament trobar un tema central d'estudi, que és l'eix que fa girar tot el treball. Seguidament es passa a recopilar la informació necessària per a dur-lo a terme partint, en un primer moment, dels coneixements previs que posseeixen els alumnes i posteriorment s'analitzen i s'avaluen els treballs duts a terme.
- Tallers: Forma organitzativa de nombre reduït d'infants que permet atendre a la diversitat d'alumnes, que respecta el seu ritme i nivell d'aprenentatge. L'adult i té un paper protagonista.
- Grups flexibles: Dividir la classe en diferents grups segons el nivell o capacitat de cada un dels alumnes, i treballar els mateixos continguts i objectius, però amb un nivell d'aprofundiment diferent i adaptat a les característiques d'aquest grup.

3. Autoestima

L'autoestima és un aspecte molt important pel desenvolupament integral dels infants. Perquè aquesta sigui l'adequada cal tenir en compte els punts comentats anteriorment, és a dir, l'educació inclusiva i l'atenció a la diversitat, ja que una bona autoestima s'ha de desenvolupar en aquests dos contextos.

A continuació trobem la definició del concepte d'autoestima segons diferents autors destacats en el tema. A més de com es forma i quina importància té en la vida de les persones. També trobem les característiques d'una adequada autoestima i quins aspectes cal tenir en compte per detectar un excés d'autoestima. Al mateix temps, i conseqüentment, s'exposen les característiques d'una baixa autoestima i la forma de detectar un dèficit d'autoestima. I finalment trobem el paper del mestre en la formació de l'autoestima.

3.1 Concepte

L'autoestima és un concepte que ha rebut molts estudis a partir de diferents autors, pel fet de que és un tema molt important pel desenvolupament de la persona i cal treballar-la des d'edats molt primerenques.

Per tant trobem diferents autors que ens defineixen el concepte d'autoestima:

Segons Bermúdez (2004) el concepte de l'autoestima és "comparar la imatge que s'ha anat formant l'infant de si mateix al percebes en situacions reals amb la imatge ideal que ell té de la persona que li agradaria ser". Per tant, seria la comparació entre la imatge real que percep el subjecte de si mateix i la imatge ideal.

Segons Pope, McHale i Caighead (1996) l'autoestima és "l'avaluació de la informació continguda en l'autoconcepte, el qual és el conjunt d'elements que una persona utilitza per descriure a si mateixa, i prové dels sentiments

de l'infant en relació a tot el que ell és. L'autoestima està basada en la combinació de la informació objectiva sobre un mateix i l'avaluació subjectiva d'aquesta informació”.

Segons Branden (1993) autoestima és “tenir la certesa interior de la pròpia vàlua; és la consciència de ser un individu únic, de ser algú que no solament té capacitats, sinó també limitacions”.

Segons Ruiz (2007) l'autoestima és “una mesura adequada de la valoració (positiva, negativa o neutra) que la persona fa de les seves característiques físiques i psicològiques; valoració que es sustenta sobre l'opinió que té de si mateix, que sol ser confirmada a partir de la percepció de com el valoren les persones que l'envolten que són especialment significatives per ell”.

A partir d'aquestes definicions podem destacar que l'autoestima es basa en la valoració que es fa un mateix de la seva imatge real segons les diverses situacions viscudes en relació a la imatge del seu ideal, del que voldria ser. Tenint en compte que la imatge real parteix, a més a més de les experiències viscudes, de com em perceben les persones del meu entorn proper.

Per tant, per tal de tenir una adequada autoestima cal valorar les capacitats i les competències que cadascú de nosaltres tenim, però també tenir en compte les nostres limitacions.

Aquestes definicions d'autoestima es realitzen a partir de la valoració que l'infant fa de si mateix en diverses àrees, les quals són:

- L'autoestima global, valoració general d'un mateix; percepcions, valoracions i sentiments com a persona. Es basa en l'avaluació de totes les àrees.
- La imatge acadèmica, avaluació d'un mateix com a estudiant. No és simplement una valoració de l'aptitud i èxit acadèmic, sinó si troba els seus propis models per l'èxit acadèmic.
- La imatge corporal, combinació de l'aspecte i les capacitats físiques. Es basa en la satisfacció de com és i actua el seu cos.

- La imatge familiar, reflexa els seus propis sentiments com a membre de la família. Si li valoren les seves aportacions, si es sent segur de l'amor i respecte que rep dels seus pares.
- La imatge social, sentiments d'un mateix envers les amistats, és a dir, interaccions i relacions que estableix amb els demés del grup.

La valoració que realitza l'infant en aquestes diverses àrees és decisiva per la seva autoestima. Per tant, si l'infant es valora de manera positiva gaudirà d'una alta autoestima, en canvi, si es valora de manera negativa mostrarà una baixa autoestima.

A més a més de la valoració de l'infant també tenen un paper molt important en la construcció d'aquesta autoestima els seus educadors, pares i mestres, que tenen la funció de fomentar l'autoestima de l'infant per tal de que aquesta sigui positiva i per tal d'ajudar-lo a construir la seva autoavaluació.

Perquè com diu Branden (1969): "No hi ha cap judici de valors més important per a l'ésser humà, ni cap factor més decisiu per al desenvolupament psicològic i la seva motivació, que l'examen que fa d'ell mateix. La naturalesa de l'autoavaluació produeix profunds efectes en el procés mental de l'ésser humà, les emocions, els desigs, els valors i les fites. És la clau més significativa del seu comportament".

És a dir, el més important és que l'infant aprengui a valorar-se ell mateix i aquest és el paper dels educadors, guiar-lo cap a l'èxit d'una adequada autoestima.

3.2 Com es forma i quina importància té

Segons Carpena (2012) en el desenvolupament de l'autoestima hi intervenen tres tipus de factors:

- Els factors biològics, els quals són el propi temperament.
- Els factors socials, els quals són la informació sobre nosaltres que rebem dels altres.

- Els factors emocionals, els quals són com gestionem emocionalment la informació que rebem de l'exterior.

Aquests factors generen en nosaltres un seguit de sentiments sobre un mateix que poden ser positius o negatius. Aquests els anem construint al llarg de la nostra vida.

La majoria d'informació que rebem de l'entorn prové de les persones properes com són els pares i el nucli familiar, els mestres i els companys. Per tant, són els que més influeixen en la formació de l'autoestima, ja que si els sentiments i expectatives cap a l'infant provinents d'aquestes persones són positives, l'autoestima augmentarà, en canvi, si són negatives, disminuirà.

A més a més, nombrosos estudis demostren que l'autoestima va estretament relacionada amb el rendiment escolar.

Troblem diversos trastorns infantils que apareixen associats amb un dèficit d'autoestima. Aquests trastorns poden ser:

- Trastorns d'aprenentatge en la infància com són: el trastorn de la lectura, del càlcul, de l'escriptura o algun altre trastorn de llenguatge no especificat.
- Trastorns per dèficit d'atenció i comportament pertorbador com són: el trastorn de dèficit d'atenció amb hiperactivitat, el trastorn dissocial i el trastorn negativista desafiant.

3.3 Característiques d'una adequada autoestima

Els infants amb una adequada autoestima són amb freqüència:

- Optimistes, ja que accepten de manera realista els seus defectes però sense agafar una posició excessivament crítica.
- Amistosos i s'interessen pels altres, es senten a gust amb els demés. A més a més, tenen facilitat per obtenir relacions interpersonals.
- Felços i amb sentit de l'humor, pel fet de que disposen d'autoacceptació per la qual cosa estan satisfets de les seves aptituds.

- Adaptables i flexibles a qualsevol situació, no els inquieten les situacions desconegudes, al contrari, volen afrontar nous reptes.
- Independents, no necessiten atenció i reforç dels demés, no en depenen.
- Saben solucionar els problemes i els superen ja que tenen recursos per fer-ho.
- Assumeixen bé les crítiques, la seva autoestima no està lligada a una imatge de "perfecció".
- Conscients de les seves qualitats i límits això els permet fixar-se metes realistes per la qual cosa poden assumir riscos i abordar noves situacions. Saben realment com són, les seves virtuts i defectes.
- Tenen seguretat i confiança en si mateixos ja que creuen en les seves possibilitats.

Són infants que coneixen i accepten les seves capacitats i limitacions, virtuts i defectes adoptant una postura crítica però constructiva. El fet de posseir un nivell adequat d'autoestima els permet ser més positius, decidits i poder confiar més en si mateixos i en els altres.

3.3.1 Detecció d'una excessiva autoestima

Un infant que presenta una excessiva autoestima, s'anomena que és un infant que mostra una personalitat narcisista ja que acostuma a presentar els següents aspectes, segons André i Lelord (2000):

- Es mostra superior als demés, té una sobreestima cap a les seves realitzacions i capacitats. A més espera ser reconegut pels seus companys com a superior, sense haver realitzat cap acte perquè sigui realment així.
- Té fantasies d'èxit il·limitades, de poder... Està convençut de tenir èxit en tot.
- Pensa que és "especial" i únic. Per tant, a la seva manera de veure, només es pot relacionar amb institucions i/o persones d'alt nivell, ja que són qui l'admeten i el comprenen.
- Necessitat excessiva de ser admirat pels demés.

- La resta li deuen tot, perquè com ell no hi ha ningú.
- Actituds i comportaments arrogants, de menyspreu.

La personalitat narcisista es caracteritza per la convicció de ser superior als demés. L'autoestima d'aquest és molt elevada, inclús en excés, causant-li actituds i comportaments desagradables.

Aquesta actitud porta a l'infant a tenir una excessiva estima cap a ell mateix i això el pot dur a ser egoista, a menysprear a la resta, a pensar que el seu criteri és l'únic valuós i, fins i tot, en ocasions, pot mostrar-se agressiu si se'l porta la contrària.

Per tant, no es convenient que els nostres infants presentin aquest tipus d'autoestima excessiva ja que no és la convenient pel seu bon desenvolupament com ja hem comentat amb els ítems anteriors.

3.4 Característiques d'una baixa autoestima

Els infants amb una baixa autoestima són amb freqüència:

- Tímids i negatius, a més d'insegurs a l'hora de tractar situacions noves.
- Es culpen a ells mateixos o als altres, ja que no confien ni en ells mateixos ni en ningú. Atribueixen les seves dificultats a causes internes.
- Es donen poca importància a si mateixos ja que tenen tendència a ignorar les pròpies possibilitats i es centren en les debilitats.
- Reservats i amb dificultats per portar-se bé amb els companys, a més eviten les relacions socials per tal de no quedar malament davant del grup.
- Obedients i imitadors ja que no creuen en la seva iniciativa, creativitat. Veuen les coses dels altres millor que les seves.
- Necessiten atenció i reforç constant per aquest motiu tenen dependència de l'adult o dels iguals perquè els hi resolguin els dubtes i decideixin en lloc seu.

- Hipersensibilitat a la crítica pel fet de que són sensibles a la informació negativa que els hi arriba sobre ells tot i que, prescindeixen de la positiva. No saben trobar aspectes d'ells mateixos dels quals sentir-se orgullosos.

Són infants que són especialment sensibles a la informació negativa que reben d'ells i prescindeixen de la positiva, tenen tendència a ignorar les seves possibilitats i es centren en les debilitats. No confien en ells mateixos, per tant, tampoc en els altres; a més de ser dependents per les mostres d'atenció i reforç constant que reclamen.

3.4.1 Detecció d'un dèficit d'autoestima

Quan la nostra autoestima està en més situació de risc és quan es troba en dèficit. Aquesta es forma a partir de que la baixa autoestima es torna estable i duradora.

Alguns aspectes a tenir en compte en els infants amb dèficit d'autoestima, segons Bermúdez (2004) són:

- Molt crítics amb ells mateixos, això els porta a tenir una autoexigència excessiva i una actitud perfeccionista.
- Temor excessiu a cometre errors i consegüentment inseguretat en prendre decisions.
- Molt sensibles a la crítica i tenen sentiments de culpa.
- Necessitat de cridar constantment l'atenció, per tal d'obtenir l'aprovació.
- Necessitat contínua d'agradar als demés.
- Pensament de tot o res, com també generalitzacions.
- Focalitzen els aspectes negatius i desqualifiquen les experiències positives.

Un infant amb dèficit d'autoestima pot tenir reaccions defensives, i, fins i tot, agressives, a més de tenir la possibilitat de patir alts nivells d'ansietat i depressions. Ja que són molt crítics amb ells mateixos i, a més a més,

sensibles a la crítica creant en ells un pensament de tot o res i generalitzacions.

3.5 Paper del mestre en la formació de l'autoestima

Les actituds i conductes que ha de prendre el professorat en la formació de l'autoestima, segons Bermúdez (2004), són les següents:

- No esperar el mateix resultat acadèmic de tot l'alumnat. El mestre o la mestra ha de conèixer la capacitat de cada un dels seus alumnes i observar que el seu rendiment estigui en funció d'aquesta capacitat. No a tots els alumnes se'ls pot exigir els mateixos resultats. Les situacions d'exigències excessives per part del professorat provoquen ansietat i por davant el fracàs en els alumnes, arribant a inhibir la seva conducta i a adoptar un comportament cada vegada menys natural, creant més inseguretat.
- Facilitar la possibilitat d'elecció. Fomentar la possibilitat d'elecció per part de l'alumne per expressar els seus interessos. Per tant, el mestre o la mestra ha de crear un ambient de recolzament i de no competitivitat, fent que l'alumne es senti lliure perquè pugui prendre les seves pròpies decisions i expressar els seus sentiments.
- Establir normes clares i explícites de conducta. Aquestes, en el context escolar, faciliten l'autoavaluació de conducta a l'alumne. D'aquesta manera, l'alumne va aprenent a autocontrolar la seva conducta; ja no són els altres els que li diuen què és el que és correcte, és ell mateix.
- Facilitar que el grup es senti acceptat i respectat, independentment de que tingui èxit o no. Es tracta de posar més atenció a les aptituds que a les diferències, reforçant les conductes positives.
- Establir planificacions realistes de treball. Tenint en compte el nivell evolutiu i intel·lectual de l'alumne.
- Fomentar les tasques en grup. Escollir les tasques cooperatives davant de les competitives estimulants el sentit de grup, de

pertinència a la classe i desenvolupant relacions d'amistat. Les activitats de grup afavoreixen el desenvolupament d'habilitats socials, que són el pilar bàsic per a la formació i desenvolupament de l'autoestima.

- No corregir a l'alumne davant de la resta dels seus companys. Sempre que sigui possible, no cridar-li l'atenció davant dels altres companys. A més, cal evitar posar etiquetes qualificatives als alumnes. Qualsevol qualificatiu negatiu que provingui d'un mestre o d'una mestra té una gran càrrega per l'alumne.
- Treballar en col·laboració amb les famílies. És convenient que el mestre o la mestra treballi en col·laboració amb les famílies, ja que els alumnes passen la major part del temps dividit entre casa i l'escola. Per tant, hi ha la necessitat de que tant les famílies com el professorat coneguin les conductes que s'han de reforçar en ambdós contextos.
- Reconèixer davant dels seus alumnes que també comet errors. Cal que el mestre o la mestra reconegui els seus errors en públic. Identifiqui els seus errors i els corregeixi en veu alta, d'aquesta manera els infants aprendran a rectificar sense sentir-se, per això, persones imperfectes o inferiors. Una actitud de distanciament i superioritat del professorat sobre el seu grup d'alumnes l'únic que aconsegueix és crear un ambient incòmode i estressant que repercutirà negativament sobre l'alumne.

En resum, podem concloure que el paper del mestre o la mestra és el de formar part en la formació de l'autoestima dels infants ja que és una figura clau en el desenvolupament d'aquesta.

MARC EMPÍRIC

En aquest marc empíric trobem la part pràctica, és a dir, les intervencions a l'aula del projecte. Aquest està format pels objectius i hipòtesis plantejats a l'inici del treball, a més de la metodologia que es dur a terme per analitzar l'autoestima dels infants, és a dir, les observacions directes i les entrevistes als infants. Tot seguit, trobem les sis activitats d'intervenció amb les seves respectives reflexions. Per acabar, tenim els resultats finals extrets de tot aquest treball previ realitzat.

4. Objectius i hipòtesis

Els objectius que em plantejo en aquest projecte són els següents:

- Conèixer amb més profunditat el tema de l'autoestima i aquesta com intervé a l'aula.
- Observar i realitzar entrevistes a un nombre reduït d'infants per tal d'analitzar la seva autoestima.
- Relacionar l'autoestima amb l'atenció a la diversitat, aportant activitats per tot el grup classe al mateix temps que es treballa l'educació inclusiva.
- Avaluat les dades recollides i les aportacions realitzades i analitzar les possibles millores en l'autoestima dels infants.

Les dues hipòtesis que em plantejo en aquest treball i que estan estretament relacionades entre elles són arribar a verificar si:

- Una alta autoestima intervé a obtenir un bon rendiment acadèmic i una bona sociabilitat.
- Una baixa autoestima intervé a obtenir un baix rendiment acadèmic i poca sociabilitat.

5. Metodologia

En aquest projecte utilitzaré la investigació qualitativa ja que permet estudiar les condicions de comunicació, per tal d'analitzar-les i millorar-les. D'aquesta investigació ens centrarem concretament amb les observacions i les entrevistes, ja que són les tècniques més destacades d'observació de l'autoestima amb infants. A continuació les trobem explicades detalladament cada una d'elles, a més dels resultats obtinguts en cada cas i l'anàlisi que en podem extreure.

5.1 Instruments i tècniques

Centrant-nos en la metodologia de l'observació directa que, segons Blanco (1997) "requereix atenció voluntària (encara que pot variar el grau d'atenció) i és un acte intel·ligent, ja que l'observador selecciona part de la informació pertinent del total d'informació possible. És un procés en què la primera funció, i la més immediata, és recollir (enregistrar) informació de l'objecte (o subjecte) en qüestió i segons un objectiu planificat i organitzat".

L'observació és la tècnica més antiga per recollir dades i la que s'utilitza amb més freqüència actualment.

Segons Bermúdez (2004) podem distingir tres fases en les observacions:

La primera fase es basa en observar la conducta que volem estudiar i s'estableixen les categories corresponents.

La segona fase es defineix la conducta que s'avalua utilitzant el sistema de categories desenvolupat en la primera fase.

La tercera fase es comptabilitzen i analitzen les dades recollides.

Aquesta observació pot variar des de totalment natural a totalment controlada.

A més a més de les observacions directes també utilitzaré la tècnica de l'entrevista, que tot i que no és una tècnica molt utilitzada per avaluar l'autoestima quan es tracta de detectar el problema a nivell preventiu o d'investigació, perquè els infants poden falsejar les seves respostes per

donar una imatge positiva de si mateixos o per aconseguir avantatges, penso que és important tenir en compte com descriuen les emocions, si les saben identificar, com es senten en cada situació quotidiana, etc. Tanmateix, abans de treballar l'autoestima és important aquest treball previ sobre les emocions.

L'entrevista és la tècnica d'avaluació més versàtil que permet adaptar-se a qualsevol persona independentment del seu nivell acadèmic, nivell de comprensió i, a més a més, en qualsevol context.

El tipus d'entrevista utilitzada és la semiestructurada que segueix un guió d'àrees de contingut que s'han d'explorar obligatòriament. Però la forma de fer-ho, de quina manera formular les preguntes, la seqüenciació, etc. no està determinat a priori. D'aquesta manera anem conduint l'entrevista segons les respostes de l'infant i els seus interessos, a més de permetre'ns indagar sobre els pensaments i les conductes indicadors de l'autoestima.

En l'estudi enregistraré la informació dels infants de l'aula a través de gravacions de vídeo i observaré el seu nivell d'autoestima segons l'escala de l'autoestima de Coopersmith (1967), però adaptada per a l'ocasió a Educació Infantil. Per tant en el cas de les observacions utilitzo aquesta escala que he adaptat i en el cas de les entrevistes creo preguntes relacionades amb aquesta escala. D'aquesta manera intento avaluar els mateixos ítems i analitzar les similituds i diferències entre el que observo i com els infants es veuen.

Després d'aquestes observacions i entrevistes passo a dur a terme les activitats a l'aula que consisteixen en sis activitats relacionades entre elles, amb un objectiu comú: fomentar l'autoestima dels infants, a través d'activitats inclusives i que atenguin a la diversitat de l'aula.

Finalment, avaluaré les millores que s'han pogut observar al llarg del projecte realitzat durant l'estada a l'escola de pràctiques.

El procediment realitzat en relació a la metodologia del treball és el següent: primer de tot, al llarg de la primera setmana observo als infants

en les activitats de classe i escullo a sis infants, que detecto que tenen l'autoestima molt variada, per tal d'analitzar-los més concretament. A partir d'aquí, les tres setmanes següents aproximadament realitzo les observacions directes i les entrevistes a aquests infants escollits. A continuació, després d'un mes d'estada a l'escola de pràctiques començo a intervenir amb les sis activitats de l'autoestima, que duren més sessions perquè la majoria són amb grup reduït, aquestes duren un mes, gairebé fins al final de l'estada al centre.

Com que el temps que dispenso per dur a terme les intervencions és molt limitat, i les millores que observaré seran poc significatives acabaré el projecte donant unes orientacions de millora per tal de fomentar l'autoestima al llarg del curs escolar.

A continuació trobem les observacions directes i les entrevistes als infants, que analitzarem en l'apartat dels resultats, allà recollirem la informació obtinguda en les observacions, les entrevistes i les activitats dutes a terme a l'aula.

5.1.1 Observacions directes

Realitzo les observacions directes amb l'objectiu de contrastar l'observació personal sobre els sis infants escollits i l'observació interna que fan els infants sobre si mateixos, expressada en les entrevistes.

L'objectiu principal és conèixer-los més abans d'intervenir amb les activitats i per tant, poder-les adaptar als seus interessos i necessitats, a més d'analitzar si coincideix com es veuen ells mateixos amb la realitat.

Amb les meves observacions també vaig poder observar més al detall i sobretot coses que no els podia preguntar a ells perquè no em comprendrien o no sabrien que respondre, perquè és molt difícil que un infant petit et sàpiga dir si és decidit o no, si creu que es porta bé, si necessita atenció de la mestra, entre altres. I personalment, aquests aspectes eren interessants de saber de cara a valorar la seva autoestima.

Els ítems a observar estan extrets, com ja he comentat anteriorment, de l'escala de Coopersmith, però adaptada personalment per qüestió de l'edat dels infants. Per tant, després d'avaluar tots els ítems n'he extret els següents:

- Tinc amics i amigues
- Sóc rialler o riallera
- Tinc gust per explicar les coses
- Els companys i companyes juguen amb mi
- Em porto bé
- M'esforço
- Respecto l'opinió dels companys i companyes
- Jugo acompanyat o acompanyada
- Sóc decidit o decidida
- La mestra em felicita
- Necessito atenció
- Em barallo

Aquests ítems estan avaluats a partir de quatre graus d'implicació: gens, poc, sovint i molt.

En conclusió, de cada infant escollit s'ha avaluat els anteriors ítems tenint en compte el seu grau d'implicació.

RESULTATS DE LES OBSERVACIONS

A continuació trobem les graelles respectives on hi trobem reflectit: els ítems comentats anteriorment, l'infant corresponent i el grau d'implicació en aquell ítem i finalment, les anotacions de l'observador.

ÍTEMS	OBSERVACIONS INFANT 1: Fàtima				ANOTACIONS
G(gens), P(poc), S(sovint), M(molt)	G	P	S	M	
Amics/amigues		x			Juga amb pocs infants, sovint amb la Hafsa, la Manar i alguna companya de l'altra classe. Sempre acostuma a jugar amb les mateixes nenes, les que més coneix, les que van amb ella al transport.
Rialler/a				x	Sempre està contenta i somrient. Transmet alegria.
Gust explicar coses				x	Sempre vol parlar i explicar coses a la mestra. La informació la transmet a la mestra, no als seus companys.
Companys/es juguen amb mi			x		Les seves amigues volen jugar amb ella, però a vegades no la volen perquè les molesta. Com menys la volen, ella més les molesta i la cosa acaba en una baralla i enfadades.
Portar-se bé		x			És bastant moguda i se l'ha d'avisar sovint. A més a més, també li agrada reclamar l'atenció de la mestra.
Esforçar-se			x		És una nena que lluita pel que vol, si vol anar a jugar amb les seves amigues i elles no la volen lluita per anar-hi, fins que la cosa no acaba bé.
Respectar opinió		x			Vol parlar ella, i no li importa que els altres infants també vulguin parlar, primer ha de ser ella.

companys/es					Tampoc accepta que un altre nen o nena no vulgui jugar amb ella, per tant, s'hi afegirà sense problemes, ni que sigui per molestar-los, pel fet de no voler-la.
Jugar acompanyat/da		x			A l'hora de jugar a racons dins l'aula acostuma a fer-ho acompanyada d'alguna de les seves amigues. A l'hora de jugar al pati a vegades juga sola prop de la mestra o d'algun adult que estigui al pati.
Decidit/da			x		És bastant impulsiva.
Mestra em felicita		x			Sovint l'ha d'avisar perquè no està quieta i molesta als companys que estan atents.
Necessito atenció				x	Constantment demana l'atenció de la mestra per qualsevol tipus d'activitat. No perquè necessiti ajuda, sinó perquè necessita l'acceptació de la mestra, saber que estan per ella.
Em barallo			x		És una mica tossuda i es baralla amb les amigues perquè no es posen d'acord. Ella no vol acceptar que tenen raó i les molesta per tal que no puguin jugar tranquil·lament perquè a ella no la volen.

ÍTEMS	OBSERVACIONS INFANT 2: Gil				ANOTACIONS
G(gens), P(poc), S(sovint), M(molt)	G	P	S	M	
Amics/amigues		x			No té uns amics amb qui va sempre, juga amb diferents nens i nenes de la classe.
Rialler/a			x		És bastant rialler.
Gust explicar coses			x		Li agrada explicar coses, tot i que no és el que més participa del grup.
Companys/es juguen amb mi		x			No té gaires companys que li demanin per jugar amb ell. Sovint és ell que s'afegeix a jugar amb ells.
Portar-se bé			x		Es porta bé, tot i que a vegades se l'ha d'avisar perquè molesta als companys o no escolta.
Esforçar-se		x			Espera que l'adult o els altres li facin les coses, no s'esforça a fer-ho per ell sol. Per exemple a l'hora de posar la jaqueta o la bata, espera que l'adult li faci, o simplement diu que no pot sense haver-ho provat massa.
Respectar opinió companys/es			x		Respecta els companys.

Jugar acompanyat/da		x			En els moments dels racons de classe juga bastant sol, a l'hora del pati s'afegeix a algun grup que està jugant.
Decidit/da		x			Espera bastant a que li facin les coses, no lluita pel que vol.
Mestra em felicita		x			Li costa concentrar-se, estar atent, etc. Freqüentment està absent.
Necessito atenció			x		Necessita bastant de l'adult perquè li faci les coses. Li falta autonomia.
Em barallo			x		Es discuteix amb els companys perquè sol dependre d'ells i els companys no volen que copiï el que ells fan.

ÍTEMS	OBSERVACIONS INFANT 3: Daniel				ANOTACIONS
G(gens), P(poc), S(sovint), M(molt)	G	P	S	M	
Amics/amigues		x			Juga amb un grup de nens (en Marc, en Blai i en Roger) però no el tenen massa en compte, en canvi els altres tres entre ells si, per tant, ell està una mica al marge del grup.
Rialler/a		x			És un nen que no és mostra rialler, ni somriu.

Gust explicar coses		x			No és gaire parlador, no participa en les converses de grup.
Companys/es juguen amb mi			x		Amb el grup d'infants que juga a l'hora del pati l'accepten en el grup, però no tenen massa en compte la seva opinió, ell s'hi uneix.
Portar-se bé			x		Es porta bé a classe, no se l'ha d'avisar massa.
Esforçar-se			x		S'esforça en fer les coses, ja que si una cosa li costa s'esforça, per tal d'arribar a ser com els altres.
Respectar opinió companys/es			x		Respecta l'opinió dels altres.
Jugar acompanyat/da				x	Sempre busca algun company amb qui jugar, mai ho fa sol. Acostuma a jugar amb els mateixos cada dia.
Decidit/da			x		Es pot considerar un infant decidit.
Mestra em felicita		x			És un infant que passa bastant desapercbut quan està sol, i se l'ha d'avisar quan està en grup.
Necessito atenció		x			No crida l'atenció, no demana a l'adult, però sí demana als companys.
Em barallo			x		Es baralla amb el grup perquè volen jugar a coses diferents i no es posen d'acord.

ÍTEMS	OBSERVACIONS INFANT 4: Judit				ANOTACIONS
G(gens), P(poc), S(sovint), M(molt)	G	P	S	M	
Amics/amigues				x	Els companys volen jugar amb ella, la demanen. És la més gran de la classe i la tenen com una líder, com la que en sap més de tot.
Rialler/a			x		És una nena alegre, té un somriure a la cara.
Gust explicar coses		x			No sol participar en les converses en gran grup.
Companys/es juguen amb mi				x	La majoria de companys volen jugar amb ella.
Portar-se bé			x		És una nena que es porta bé a classe, no se l'ha d'avisar.
Esforçar-se			x		S'esforça en fer les coses, i els seus companys li valoren moltíssim. És el centre d'atenció i tots la volen copiar.
Respectar opinió companys/es			x		Respecta als seus companys.

Jugar acompanyat/da				x	Sempre juga amb altres nens i nenes, mai està sola.
Decidit/da			x		És decidida i la resta l'ajuden a ser-ho, perquè valoren positivament el seu treball.
Mestra em felicita			x		Fa bé les coses i li surten bé.
Necessito atenció		x			No busca l'atenció de la mestra, excepte alguns moments de desacords entre companys.
Em barallo	x				No es baralla amb els companys.

ÍTEMS	OBSERVACIONS INFANT 5: Hafsa				ANOTACIONS
G(gens), P(poc), S(sovint), M(molt)	G	P	S	M	
Amics/amigues		x			Té poques amigues de la classe; la Manar i la Fàtima, però sempre la demanen, és com la líder d'aquest petit grup.
Rialler/a		x			No somriu gaire, acostuma a estar seriosa.

Gust explicar coses		x			No explica gaires coses als companys, no participa en els diàlegs grupals.
Companys/es juguen amb mi				x	Les seves amigues sempre la demanen i es barallen per jugar amb ella.
Portar-se bé			x		A la classe l'han d'avisar poques vegades, acostuma a portar-se bé.
Esforçar-se			x		S'esforça en les activitats.
Respectar opinió companys/es			x		Respecte el que diuen els companys però ella sol acabar fent la seva.
Jugar acompanyat/da				x	No juga mai sola, ni al pati ni a l'aula fent racons. A més a més, com ja he comentat sempre la demanen per jugar.
Decidit/da			x		És bastant decidida i llençada.
Mestra em felicita			x		La mestra no l'ha d'avisar i fa les activitats tranquil·lament sense molestar a la resta.
Necessito atenció		x			No reclama l'atenció de la mestra.
Em barallo			x		Fa empipar a les seves amigues perquè no les deixa jugar o tria amb qui vol fer una activitat, llavors les que no són escollides s'enfaden i comencen les discussions.

ÍTEMS	OBSERVACIONS INFANT 6: Oriol				ANOTACIONS
G(gens), P(poc), S(sovint), M(molt)	G	P	S	M	
Amics/amigues		x			Acostuma a anar canviant els amics amb qui juga. Un dia pot jugar molt amb un nen o nena i l'endemà jugar amb un altre.
Rialler/a			x		És un infant que transmet alegria, simpatia.
Gust explicar coses		x			No sol participar de les converses en grup.
Companys/es juguen amb mi			x		El volen per jugar i ell sempre els accepta. Per aquest motiu sempre va canviant els companys de joc.
Portar-se bé		x			És molt mogut i se l'ha d'avisar perquè s'estigui quiet.
Esforçar-se		x			Fa les tasques ràpides i sense massa concentració. Vol anar a jugar i no estar-se a la cadira assegut.
Respectar opinió companys/es			x		Respecta els altres companys.

Jugar acompanyat/da			x		Acostuma a l'hora del pati jugar amb altres nens i a l'hora de racons també.
Decidit/da			x		És decidit.
Mestra em felicita		x			L'ha d'avisar molt perquè no s'està quiet, li costa concentrar-se en una activitat concreta.
Necessito atenció		x			No reclama l'atenció de la mestra.
Em barallo		x			No sol tenir conflictes amb els seus companys.

5.1.1.1 Anàlisi

Analitzant cada una de les observacions directes podem extreure de cada infant la següent informació:

L'infant 1: la Fàtima, és una nena decidida, alegre, oberta, però a la vegada tossuda i moguda. Li falta confiar més en ella mateixa ja que constantment reclama l'atenció de la mestra perquè li doni l'aprovació.

L'infant 2: en Gil, és un infant rialler però poc decidit i bastant conformista. Com que li costa decidir-se acaba optant pel que diuen els seus companys o la mestra, sense tenir en compte el que ell realment vol. A més també és molt desordenat i es concentra poc en les tasques de classe.

L'infant 3: en Daniel, és un infant tranquil però que en grup s'uneix a ells deixant-se portar, a més li agrada jugar amb grup. És bastant imitador i influenciable i li costa decidir-se. També li costa mostrar els sentiments, és bastant reservat.

L'infant 4: la Judit, és una nena que està valorada molt positivament per tots els nens i nenes de la classe. S'esforça en fer les coses i li surten bé. És el model a seguir pels infants que es senten inferiors. És una bona alumna.

L'infant 5: la Hafsa, és una nena que té les coses clares i és seriosa. Si diu que no vol jugar amb una seva amiga no ho farà, encara que la mestra digui que allò està mal fet. Com que les altres la demanen encara fan que tingui més aquest poder de decisió. A més a més, les seves companyes sempre li donen la raó. El problema ve quan no accepta a una amiga, llavors aquesta ha d'anar a jugar sola, perquè totes les altres s'uneixen a la Hafsa.

L'infant 6: l'Oriol, és un infant molt mogut i impulsiu que li costa posar atenció en les activitats, això fa que la mestra l'hagi d'avisar constantment pel seu comportament. Però, a la vegada, és un infant alegre, simpàtic i despert.

5.1.2 Entrevistes als infants

Com ja he comentat l'objectiu de realitzar entrevistes als infants escollits és per analitzar com es veuen ells mateixos i si saben diferenciar i descriure les emocions que els hi presento. Per tant, es tracta de realitzar l'entrevista a partir dels ítems observats anteriorment, però tenint en compte que alguns són de difícil comprensió pels infants, així que es prescindeix d'aquests. I la resta d'ítems es plantegen a partir de diferents emocions per tal de fer-ho més vivencial i significatiu pels infants.

Les emocions que ofereixo als infants per tal de saber quins són els sentiments que senten són les següents:

- 1. Content
- 2. Plorar
- 3. Sorprès/ espantat
- 4. Enfadat
- 5. Trist

LLEGENDA:	
	Infant
	Adult = jo
	Aclaracions

RESULTATS DE LES ENTREVISTES

A continuació trobem les entrevistes transcrites de cada infant on hi trobem reflectit: la diferenciació de les emocions segons cada cara, i les preguntes i respostes respectives.

INFANT 1: Fàtima

Analitza les cares de la següent manera:

- 1. Està rient
- 2. Està plorant
- 3. No ho sé. És una cara d'espantar-se. Sí, que obre la boca.
- 4. Dolenta
- 5. Enfadat. Potser està trist. S'ha enfadat amb el seu amic.

Fàtima, quan arribes a l'escola quina cara fas?

Contenta.

T'agrada anar a l'escola?

Sí.

Quan demanes als amics si volen jugar amb tu, quina cara fas?

Aquesta (senyala la cara de contenta).

Quan la Rosa (la tutora) t'avisa que no ho estàs fent bé, quina cara poses?

Contenta.

Contenta? Quan la Rosa et diu Fàtima t'has portat molt malament?

Sí (i riu).

Només ploro a casa quan el meu germà petit (és una germana) hem fa esgarrapades.

Per què et fa mal?

No, que hem surt sang.

Ah, així és normal que ploris.

Aquesta (la cara d'enfadat) la tiraré a la bassura.

Per què? No t'agrada estar enfadada?

No.

Amb qui jugues a l'hora del pati?

Amb la Zhiqi, la Hafsa.

I t'enfades a l'hora del pati amb elles?

Sí.

Per què?

Perquè no volen jugar amb mi.

Quan la Rosa et diu que has fet una cosa molt i molt bé, quina cara poses?

Contenta.

I quan la Rosa et renya, quina cara?

Aquesta (agafa la cara d'enfadada). No, no aquesta (senyala la cara de contenta).

Quan un nen et fa mal, plores?

No ploro, li faig una patada.

No plores mai?

No, no ploro.

Però m'has dit que quan la teva germana et fa mal plores.

Ah vale, sí que ploro, ploro a casa.

INFANT 2: Gil

Analitza les cares de la següent manera:

- 1. Està riguent

- 2. Està plorant
- 3. Està així (obre la boca). Està espantat
- 4. Enfadat
- 5. Trist

Quan jugues amb els amics, quina cara fas?

Contenta.

Quan els pares et diuen, avui toca anar a l'escola, quina cara fas?

Contenta.

T'agrada anar a l'escola?

Sí.

Quan demanes als amics per jugar amb ells, quina cara et fan?

Contenta.

I si estàs jugant sol i et ve un amic i et demana, puc jugar amb tu?, quina cara fas?

Contenta.

Què t'agrada més jugar sol o amb els amics?

Amb els amics.

Quan la Rosa et renya quina cara poses?

Aquesta (senyala la cara que plora).

I quan et diu ho has fet molt bé Gil?

Contenta.

Quan els pares et renyen perquè has fet una cosa que no havies de fer, quina cara poses?

Ploro. I un dia estava a la tele i el meu pare em va dir: vens a molestar? I vaig plorar allà a sobre de l'ordinador.

Quan toca fer una fitxa quina cara poses?

Content.

T'agrada fer les fitxes?

Sí.

Quan et baralles amb un altre nen, quina cara poses?

Ploro.

T'agrada plorar?

No.

Quan és que poses la cara de trist?

Mmm... quan em piquen.

I quan és que t'enfades?

Quan em fan empentes.

INFANT 3: Daniel

Analitza les cares de la següent manera:

- 1. (es queda una estona pensant). Com té la boca? Oberta. Està rient.
- 2. Plorant.
- 3. No ho sé. De sorpresa, ho veus que està amb la boca oberta? Seria.
- 4. Dolent
- 5. Trista

Quan vens cap a l'escola quina cara fas? Quan la mare et diu, avui hem d'anar a l'escola.

Normal.

Ni content ni trist?

Normal.

Quan els hi demanes als amics per jugar amb ells, quina cara et fan?

Normal. No (es queda pensant).

Volen jugar amb tu o no volen jugar amb tu?

No volen.

No volen? Doncs així estan tristos quan els hi demanes? Quina cara posen?

(Es queda pensant una estona, i amb un fil de veu diu) trista.

Quan la Rosa t'ha d'avisar molt perquè et portes malament, quina cara poses?

Normal.

I quan et diu que una cosa l'has fet molt i molt bé, quina cara poses?

Normal.

No estàs content quan et diu que ho has fet molt bé, o normal?

Normal.

Quan els pares et renyen, que t'has portat malament, quina cara poses?

Normal.

I que prefereixes fer les coses sol o amb els companys?

Amb els altres nens.

Es clar, perquè jugant a futbol sol seria molt difícil.

Sinó hauríem de xutar i fer de porter.

Quan et baralles amb un nen quina cara poses?

Normal.

I si et fa mal què passa?

Que plorem.

Quan fas una fitxa quina cara fiques? T'agrada fer les fitxes?

Sí.

Fiques cara de content?

Normal.

INFANT 4: Judit

Analitza les cares de la següent manera:

- 1. Riu
- 2. Plora
- 3. Oh (onomatopeia). Sí, diu oh, de sorpresa.
- 4. Enfadat
- 5. Trist

Tens molts amics Judit?

Sí.

Qui són els teus amics?

En Marc, en Blai, en Pol, la Carla i la Mariona (aquestes dues últimes de l'altra classe).

Quan jugues amb els teus amics, quina cara fas?

Contenta.

Quan la mare et diu, avui toca anar a l'escola, quina cara fas?

Contenta.

T'agrada anar a l'escola?

Sí.

Quan demanes als teus amics, que puc jugar amb vosaltres, quina cara fan?

Contents.

Quan la Rosa et renya quina cara fas?

No ho sé.

Potser una mica trista perquè no ho has fet bé?

Sí.

I quan els pares et renyen?

Trista.

I quan et baralles amb algun nen?

Enfadada.

I si et fan mal?

Trista.

Si un amic et diu, Judit puc jugar amb tu, quina cara poses?

Contenta.

Què t'agrada més jugar sola o amb altres nens?

Amb altres nens.

Quan un dibuix t'ha sortit molt bé quina cara poses?

Contenta.

I quan un dibuix ha sortit una mica malament?

Trista.

INFANT 5: Hafsa

Analitza les cares de la següent manera:

- 1. Content
- 2. Plorant
- 3. (obre la boca). Sorpresa.
- 4. Una cara de fer por. Està enfadat.
- 5. Una miqueta plorant.

Quants amics té la Hafsa?

Mmm... 3.

Qui són?

La Manal (de l'altra classe), la Fàtima, la Gina, la Noa i la Manar, i la Ginabu (de l'altra classe).

Quan has d'anar a l'escola quina cara fas?

Content.

Quan demanes a les teves amigues si pots jugar amb elles, quina cara et fan?

Content.

Què t'agrada més jugar tu sola o amb elles?

Amb elles.

Quan la Rosa t'ha de renyar, quina cara poses?

Enfadada.

I quan et diu que ho has fet molt bé?

Contenta.

Quan els pares et renyen, quina cara poses?

Enfadada.

I quan et baralles amb algun nen de la classe?

Enfadada.

I si et fan mal?

Plorar.

I si un dibuix t'ha sortit bé?

Maco.

És maco, i quina cara poses quan el mires?

Contenta.

I si un dibuix t'ha sortit malament?

Lleig.

T'ha quedat lleig, i quina cara poses?

Enfadada.

INFANT 6: Oriol

Analitza les cares de la següent manera:

- 1. Content
- 2. Ploroner
- 3. Està menjant. Obre la boca perquè fa cara d'espantat.
- 4. Enfadat.
- 5. Una ploranera. Està trist, a punt de plorar.

Quants amics té l'Oriol? Qui són?

L'Aniol, avui he jugat amb l'Aniol tota l'estona. Amb la Judit a Vola de Drac.

(Després la conversa va cap a parlar del rei Carnestoltes de l'escola).

Quan toca anar a l'escola, quina cara fas?

Enfadat.

No t'agrada anar a l'escola?

No.

Quan la Rosa et renya quina cara poses?

Enfadat.

I quan et diu Oriol ho has fet molt bé?

Content.

I quan els pares et renyen?

Enfadat.

I quan et baralles amb un nen de la classe?

Enfadat.

Què t'agrada més jugar sol o amb els altres nens?

A futbol.

Però jugues sol a futbol?

No, amb l'Aniol.

Es pot jugar sol a futbol?

No.

5.1.2.1 Anàlisi

Analitzant cada una de les entrevistes podem extreure de cada infant la següent informació:

L'infant 1: la Fàtima, a l'hora de reconèixer les cares no sap identificar la cara d'espantat ni la de trist, la resta les té molt clares, sobretot la de contenta. Al llarg de l'entrevista podem observar com a la majoria de respostes diu que es mostra contenta, fins i tot, quan la Rosa la renya, encara que ho diu rient i tampoc s'ho agafa seriosament. També destacar de l'entrevista que diu que ella no plora mai, només a casa, i si l'estan apunt de fer plorar ella si torna. Com si plorar fos una cosa dolenta. Finalment, també ens deixa clar que no li agrada estar enfadada, penso que si fos per ella sempre estaria contenta.

L'infant 2: en Gil, a l'hora d'identificar les cares no acaba de reconèixer la cara d'espantat, la resta les interpreta correctament. En la majoria de les respostes que apareixen a l'entrevista contesta amb les emocions contenta o plorant. És a dir, si una cosa és positiva està content i si una cosa és negativa plora. Però sap que no li agrada plorar.

L'infant 3: en Daniel, no identifica la cara de riure, la qual m'estranya molt, i tampoc la de sorpresa. Al llarg de l'entrevista no es decideix per cap emoció en concret i contesta amb la paraula normal. Tant si la pregunta és per una cosa positiva com negativa ell es manté en estat normal, mai respon que està content. Només en una situació quan li demano si els amics volen jugar amb ell i contenta que no, acaba dient que li posen cara trista quan els demana per jugar. I si li fan mal també respon que plora.

L'infant 4: la Judit, identifica totes les cares correctament. També té clar qui són els seus amics i amigues. Sap que quan fa una cosa bé està contenta, en canvi, si una cosa està malament posa cara de trista i, fins i tot, en alguns casos com barallar-se, ella s'enfada.

L'infant 5: la Hafsa, li costa analitzar les cares de sorpresa i d'enfadat, la cara d'enfadat la relaciona amb una cara que fa por, és a dir, per ella si una persona està enfadada li deu crear por. La Hafsa té clar que quan una cosa és positiva està contenta, i a diferència d'alguna altra entrevista, quan algú la renya no es posa trista, sinó enfadada.

L'infant 6: l'Oriol, identifica correctament totes les cares excepte la cara que està enfadat que la descriu que està menjant i la cara trista que diu que està plorant. L'entrevista va ser més curta que la resta perquè es movia constantment i canviava de tema molt sovint, i no tornava a agafa el fil encara que li anés explicant el que fèiem. Tot i això, va respondre amb l'emoció contenta quan una cosa és positiva, i enfadada quan és negativa.

6. Activitats d'intervenció

Seguidament trobem les sis activitats d'intervenció sobre l'autoestima dutes a terme en el centre de pràctiques, concretament a l'aula de P4. Aquestes activitats estan pensades de manera que es pugui atendre a la diversitat que trobem dins l'aula, ja que la procedència dels infants és molt diversa.

Segons l'atenció que cal donar a cada infant, trobem activitats que es duen a terme amb tot el grup classe, és a dir, 25 infants, d'altres que es duen a terme amb mig grup, 12-13 infants, i altres amb grup reduït, uns 5 o 6 infants.

Per tant, a continuació trobem les graelles de cada activitat, que inclouen: el nom de l'activitat, el nombre d'infants, l'espai, la temporalització, els objectius, els continguts, la descripció de l'activitat, la meua intervenció com a mestra, les preguntes que es realitzen als infants i el material necessari per dur-la a terme. I per acabar, de cada activitat s'exposa una reflexió sobre els ensenyaments i aprenentatges realitzats.

6.1 Activitat 1

Nom de l'activitat	L'ANEQUET LLEIG
Nombre d'infants	25 infants, tot el grup classe
Espai	Aula ordinària
Temporalització	1 hora
Objectius	<ul style="list-style-type: none">- Identificar com es sent el protagonista del conte.- Conèixer com és un ànec i un cigne, i el que els fa iguals i diferents.- Pintar l'ànec segons com ens agradi més a cadascú personalment.
Continguts	<ul style="list-style-type: none">- Seguretat i confiança per participar de l'activitat.- Observació de les diferents maneres d'interpretar com és un ànec bonic.- Observació i reconeixement de semblances i diferències en el cas de l'ànec i del cigne.- Escolta i comprensió del conte, com a font de plaer i d'aprenentatge.- Exercitació de destreses manuals: retallar.
Descripció de l'activitat	<p>Els infants s'asseuen a la catifa en forma de rotllana, l'adult s'asseu amb ells. L'adult comença ensenyant als infants dues imatges; una d'un cigne i l'altra d'un ànec. Primer de tot, es comença buscant què tenen en comú aquests dos animals i què els diferencia. Després es passa a explicar el conte "l'Aneguet lleig", adaptat per a l'ocasió.</p>

	A continuació, i després d'haver explicat el conte, cada infant pinta el seu aneguet, segons com a ell/a li agradi més. Després el retallen traient el contorn blanc.
Intervenció com a mestra	La mestra és la que s'encarrega d'explicar el conte i donar les instruccions a l'hora de pintar el dibuix, perquè cada infant sigui lliure de pintar-lo com vulgui.
Preguntes	Al finalitzar de pintar el dibuix es pregunta a cada infant: <ul style="list-style-type: none"> - Com et sembla que és ara l'ànec?
Material necessari	<ul style="list-style-type: none"> - Fotocopies dels ànecs (vegeu apartat 9.1) - Imatge de l'ànec i el cigne (vegeu apartat 9.1) - Colors - Tisoires - El conte de "l'Aneguet lleig" (2003) d'Irene Bordoy (vegeu apartat 9)

6.1.1 Reflexions

Aquesta activitat es dur a terme el passat 15 de febrer durant l'horari del matí, després del bon dia. A continuació, tornant del pati, es fa la segona part de l'activitat, pintar l'ànec.

Abans de començar l'activitat principal, que és explicar el conte de "l'Aneguet lleig" penso que és important primer tenir clara la diferència entre un ànec i un cigne. Per tal de fer-ho més visible els mostro una imatge (fotografia) de cada animal. Després d'estar una estona observant-los els pregunto quines diferències i quines similituds i veuen entre un i altre.

Al veure que els infants contesten decididament i correctament de cada part del cos de l'ànec i del cigne, passem a explicar el conte.

He escollit aquest conte per treballar l'autoestima pel motiu de que sentir-se estimat pels altres és una necessitat bàsica de tots. L'Aneguet lleig és un personatge que reflexa aquesta necessitat davant dels infants, manifesta com es sent, què desitja i què espera de la vida.

A mesura que vaig explicant el conte els infants van fent intervencions perquè no veuen bé les imatges que els mostro, un infant es posa davant del llibre i alguns no ho veuen, fan intervencions sobre algun aspecte de la imatge que no té massa importància, etc. Per tant, tinc la impressió que no estan massa atents a la història del conte en sí. Això fa que de cares a la següent activitat faci modificacions com explicar la història de l'Aneguet lleig sense el conte físic ni il·lustracions.

En relació a la segona part de l'activitat, que es tracta de pintar el dibuix de l'ànec funciona molt bé. Mentre un grup reduït pinta l'ànec i el retalla, la resta està fent racons.

Penso que les consignes de pintar l'ànec com més els agradi ho han entès, perquè hi ha ànecs que són com apareixen als dibuixos i com ells/es més han vist però també n'hi ha de tots els colors, creant molta diversitat.

Més endavant a l'activitat de Fem un mural ho analitzarem.

6.2 Activitat 2

Nom de l'activitat	ET NECESSITO I EM NECESSITES
Nombre d'infants	25 infants, tot el grup classe
Espai	Aula ordinària
Temporalització	Mitja hora
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar com es senten els protagonistes del conte i com es veuen entre ells. - Conèixer com és un lleó i un ratolí, i les seves qualitats. - Treballar el concepte amiatat.
Continguts	<ul style="list-style-type: none"> - Seguretat i confiança per participar de l'activitat. - Observació i reconeixement de les qualitats del lleó i del ratolí. - Escolta i comprensió del conte, com a font de plaer i d'aprenentatge.
Descripció de l'activitat	<p>Els infants s'asseuen a la catifa en forma de rotllana, l'adult s'asseu amb ells. L'adult els explica el conte "El lleó i el ratolí", adaptat per a l'ocasió, però sense conte físic.</p> <p>Després d'explicar-lo els fa unes preguntes en relació al contingut de la història i els porta a reflexionar sobre ells mateixos i de com els veuen els seus companys.</p>
Intervenció com a mestra	La mestra explica el conte i després els fa un seguit de preguntes preparades anteriorment.
Preguntes	<ul style="list-style-type: none"> - Com és el ratolí? (Qualitats) - Com és el lleó? (Qualitats) - Per què el lleó deixa marxar al ratolí? - El lleó no creu que el ratolí el pugui ajudar. Per què?

	<ul style="list-style-type: none"> - Com ajuda el ratolí al lleó? - Què pensa el lleó del ratolí? - Com acaba la història? - El lleó estima al ratolí? Per què?
Material necessari	<ul style="list-style-type: none"> - Conte de "El lleó i el ratolí" (vegeu apartat 9.1) - Preguntes sobre el conte

6.2.1 Reflexions

Aquesta activitat es porta a terme a l'aula el dimecres 20 de febrer de bon matí.

Com ja he comentat a l'activitat anterior referent al conte, decideixo fer aquesta vegada "El lleó i el ratolí" sense il·lustracions ni conte.

He escollit aquest conte perquè vol transmetre que cada persona és diferent físicament i de caràcter, però a tots ens uneix l'estimar als altres i respectar la seva individualitat. Els més petits ajuden als més grans i els més grans als més petits; tots ens necessitem.

Començo explicant el conte i m'adono que està sortint molt millor que el primer conte que vaig explicar la setmana anterior, els infants estan més atents i em sento molt més segura i còmode, potser perquè ja és el segon conte.

A l'acabar el conte els faig les reflexions oportunes partint de les preguntes elaborades. En aquesta reflexió podem observar que els infants han estat atents a la història que els he explicat i saben exactament com són el lleó i el ratolí i com acaba la història entre els dos amics.

Per acabar, els comentem si ells tenen amics i tots em responen que sí. Per tant, acordem que un altre dia, en una altra activitat, els dibuixaran.

6.3 Activitat 3

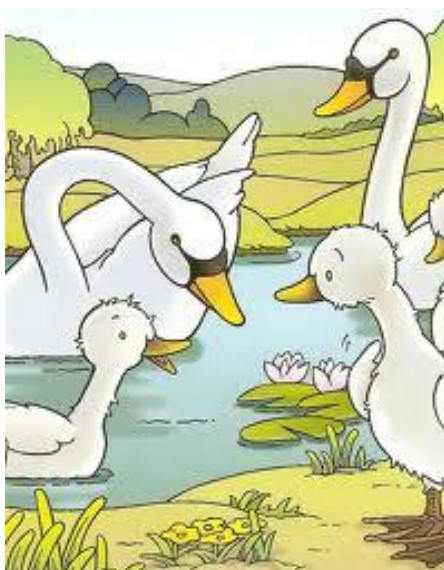
Nom de l'activitat	TOTS SOM DIFERENTS, TOTS SOM IGUALS
Nombre d'infants	13 infants, mig grup
Espai	Aula ordinària
Temporalització	Mitja hora
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Expressar els sentiments que viu l'ànec i relacionar-ho amb els nostres. - Identificar com es sent el protagonista del conte. - Adonar-se que tots som diferents encara que tinguem la mateixa edat, siguem nen o nena, entre altres. - Introduir el concepte de diversitat.
Continguts	<ul style="list-style-type: none"> - Seguretat i confiança per participar de l'activitat. - Escolta i comprensió del conte, com a font de plaer i d'aprenentatge. - Acceptació positiva de les pròpies característiques del nostre cos. - Exploració, acceptació, respecte i valoració positiva dels trets característics dels altres.
Descripció de l'activitat	L'adult torna a explicar el conte de "l'Aneguet lleig" amb tots els infants asseguts a la catifa en forma de rotllana, però aquesta vegada sense cap conte ni il·lustracions, perquè els infants estiguin més atents a la història.

	<p>A continuació es fan unes preguntes per tal de reflexionar el que ens vol transmetre la història.</p> <p>Per acabar, van sortint dos nens o nenes drets i anem dient les diferències i semblances que veiem entre ells per tal d'adonar-nos que tots som diferents però que tots ens estimem encara que siguem diferents.</p>
Intervenció com a mestra	<p>La mestra torna a explicar el conte però aquesta vegada de memòria. Llavors per tal de que els infants es qüestionin que passa a la història els fa unes preguntes a mode de reflexió.</p> <p>Per acabar, va triant dos nens o nenes perquè es posin drets i crea preguntes perquè la resta vegi que no són iguals, però que tenen coses que els fa assemblar.</p>
Preguntes	<p>Preguntes en relació al conte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Com era l'aneguet que va néixer a l'últim ou? - Quin nom li deien? - Com es sentia ell quan li deien "aneguet lleig"? Penseu que li agradava? - L'estimaven? Per què? - Com era quan es va veure reflexat a l'aigua? - L'aneguet lleig acaba sent feliç? - Era un ànec com la seva mare i els seus germans? - Va trobar una família que l'estimava?

	<p>Preguntes personals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A vosaltres us estimen els vostres germans i pares? - Sou com ells? - Us agrada com sou? <p>Preguntes part final:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sou iguals? Teniu coses que us fan assemblejar? - Són bonics tots dos?
Material necessari	<ul style="list-style-type: none"> - Preguntes en relació al conte i personals

6.3.1 Reflexions

El passat dijous dia 21 de febrer al matí porto a terme aquesta activitat. L'activitat consisteix en que es torna a explicar el conte de "l'Aneguet lleig" però aquesta vegada només amb el mig grup d'infants, per tal de poder transmetre millor el contingut de la història i per fer les reflexions posteriors, perquè cada infant pugui donar la seva opinió o perspectiva.

Tenint en compte que aquesta vegada és sense el conte ni il·lustracions ha sortit molt millor que l'activitat inicial, ja que els infants estan atents i a més col·laboren molt en el moment de les reflexions.

Els nens i nenes tenen clar que l'aneguet al principi estava trist però que acaba sent feliç perquè troba una família que són com ell i l'estimen. També ells saben que els seus pares i germans els estimen.

Per acabar l'activitat en el moment en que van sortint infants per parelles per tal de veure les seves semblances i diferències, ens adonem que tots som diferents però que tenim alguna cosa que ens fa assemblejar als altres. A

més a més, tots som bonics siguem com siguem, perquè cadascú és únic i diferent.

El que es vol transmetre és que hem d'acceptar a la diversitat perquè no hi ha cap nen o nena que sigui igual a un altre.

Activitat rere activitat m'adono que cada vegada em sento més còmode amb els infants i que em mostro més segura i ells me'n fan adonar. També vaig observant que cada vegada entenen més el concepte de diversitat i tenen clar que tots som diferents.

6.4 Activitat 4

Nom de l'activitat	ELS MEUS AMICS DEL PATI
Nombre d'infants	4-5 infants, un nombre reduït d'infants per tal de poder donar millor les consignes.
Espai	Aula ordinària
Temporalització	15 minuts cada grup i activitat
Objectius	<ul style="list-style-type: none">- Treballar el concepte d'amistat.- Pintar amb una tècnica diferent a l'usual, amb aiguada.
Continguts	<ul style="list-style-type: none">- Experimentació amb tècniques plàstiques bàsiques: dibuix i pintura.
Descripció de l'activitat	<p>Aquesta activitat està formada per dos sessions. La primera sessió s'agafa una cartolina blanca rectangular i es pinta amb aiguada blava. Després cada infant pinta el seu tros de cartolina i per acabar i tira sal pel damunt, ben escampada.</p> <p>Quan està seca la cartolina, cada infant, a l'inici del paper, es dibuixa a ell primer amb el seu nom a sota i a continuació dibuixa els seus amics amb qui juga al pati, també posant el nom a sota perquè sabem qui són.</p>

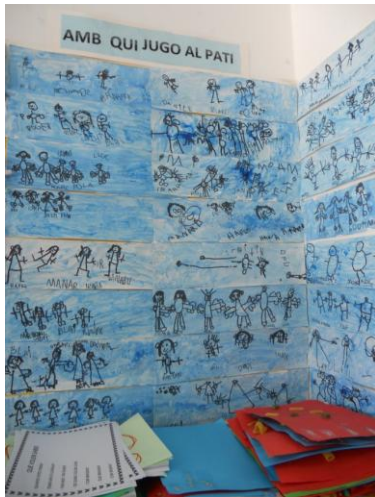
Intervenció com a mestra	La mestra s'encarrega de fer l'aiguada. I en la segona sessió controla als infants i els pregunta amb quin infant juga a l'hora del pati, ajudant-los a pensar.
Preguntes	- Amb quins nens i nenes jugues a l'hora del pati?
Material necessari	<ul style="list-style-type: none"> - Cartolines blanques rectangulars - Pintura blava o qualsevol altre color - Aigua - Pinzells - Sal - Retoladors

6.4.1 Reflexions

A continuació de l'activitat anterior, la de "Tots som diferents, tots som iguals", passem a fer l'activitat de "Els meus amics del pati", que seria seguint amb el conte de "El lleó i el ratolí" en que vam parlar sobre el concepte de l'amistat.

En aquesta activitat, i sobretot tenint en compte que es tracta d'un grup reduït de 4 o 5 infants per tal de controlar millor al grup passem a dibuixar cada infant primer a ell mateix, qüestió fàcil. Però després a continuació s'han de pensar qui volen posar com a amics o amigues. Alguns d'ells/es només volen afegir a dos amics/amigues i prou, d'altres aprofiten tot l'espai del paper i dibuixen el màxim d'amics que poden. En tot moment respectant les decisions de cada infant.

Aquesta activitat dura varies sessions ja que es fa en grups molt reduïts i es tracta de que cada infant pensi qui vol dibuixar abans de posar-s'hi.

Quan tots els alumnes han acabat el dibuix es pengen a l'aula de manera que queda un mural.

Si observem detingudament cada infant a qui a dibuixat i quantes vegades apareix aquest/a entre els seus amics, podem extreure'n la graella que trobem tot seguit.

A la columna esquerra de la graella trobem els dibuixos dels infants, és a dir, a qui a dibuixat cada un d'ells, en canvi, a la fila de dalt trobem altre vegada el nom dels infants, col·locat amb el mateix ordre, però aquesta, a diferència de l'anterior, reflecteix quantes vegades han estat dibuixats els infants pels seus companys i companyes.

A continuació ho podem observar més clarament:

AMICS DEL PATI

	H	P.A	JA	N	R	JU	IB	M.S	P	MAR	ANI	D	O	GIL	Z	B	M.H	MAN	P.F	IR	F	GIN	AND	LL
Hafsa																		X		X				
Pol A					X	X				X						X								X
Jan				X				X											X			X	X	
Noa						X			X													X		
Roger						X				X						X								
Judit																								
Ibrahima		X								X										X				X
Mohamed S				X										X		X			X					
Pau			X							X						X			X			X		
Marc					X	X										X								
Aniol						X				X			X											
Daniel					X					X						X								
Oriol									X					X										
Gil				X					X															
Zhiqi	X								X									X	X					
Blai					X					X		X												
Mohamed H								X	X					X					X				X	
Manar	X								X												X			
Pol F							X	X																
Irma					X	X				X						X								X
Fàtima														X	X					X				
Gina				X		X				X						X					X			
Andrei			X																X					
Lluc		X			X	X				X						X						X		

D'aquesta graella ens centrarem amb els infants que em escollit per avaluar la seva autoestima, per tant; la Fàtima, en Gil, en Daniel, la Judit, la Hafsa i l'Oriol.

Podem observar que la tercera més dibuixada de tota la classe ha estat la Judit, amb vuit vegades, en relació al primer, en Marc, amb deu vegades.

El següent en més amics o amigues és en Gil, amb quatre vegades. La meitat menys que la Judit. A continuació, trobem la Fàtima i la Hafsa amb dues vegades. I per acabar, en Daniel i l'Oriol amb només una vegada.

Per tant, la Judit seria una de les més populars de la classe, en canvi, l'Oriol i en Daniel uns dels menys populars.

6.5 Activitat 5

Nom de l'activitat	FEM UN MURAL
Nombre d'infants	25 infants, tot el grup classe
Espai	Aula ordinària
Temporalització	Mitja hora
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Observar entre tots el treball fet de cadascú i extreure'n aspectes positius. - Adonar-nos que com a grup som molt diferents.
Continguts	<ul style="list-style-type: none"> - Exploració, acceptació, respecte i valoració positiva dels trets característics dels altres. - Seguretat i confiança per participar de l'activitat. - Observació de les diferents maneres d'interpretar com és un ànec bonic.
Descripció de l'activitat	Cada infant agafa el seu dibuix de l'ànec i d'un en un expliquen a la resta com l'han pintant, perquè ho han fet amb aquell color, entre altres.

	Després s'enganxen tots els dibuixos en un mural que prèviament la mestra ja ha dibuixat, amb un estany.
Intervenció com a mestra	Durant l'activitat la mestra crea debat amb els infants en cas que no sorgeixi, els fa preguntes, etc. Prèviament prepara el paper mural i hi dibuixa un estany.
Preguntes	<ul style="list-style-type: none"> - Us agrada aquest ànec que a fet en Marc (nom del nen o nena)? - És com el vostre o és molt diferent? - Per què l'has pintat d'aquest color?
Material necessari	<ul style="list-style-type: none"> - Paper mural - Coles - Guix de color blau per dibuixar l'estany

6.5.1 Reflexions

L'endemà, el divendres 22 de febrer, es dur a terme una altra activitat. Aquesta està relacionada en finalitzar, fer el tancament, de les activitats relacionades amb el conte de "l'Aneguet lleig".

Agrupant tota la informació que n'hem extret del conte i del dibuix de l'aneguet que cadascú a pintat, en fem un mural per penjar a la classe.

Aquest mural es crea a partir dels ànecs pintats per a cada infant. Però, abans d'iniciar l'activitat, la mestra s'encarrega de tenir el paper mural preparat amb un estany dibuixat. A partir d'aquí cada infant ensenya el seu dibuix i la resta de nens i nenes li diuen paraules boniques en relació el dibuix i/o sobre ell/a, és a dir, sobre el seu físic o personalitat. Així a mesura que ensenyen el dibuix i li diuen paraules boniques ell/a enganxa l'ànec al mural, i així amb tots els infants de l'aula.

Per acabar, conjuntament mirem tots els dibuixos i ens adonem que tots els ànecs són diferents, alguns tenen alguna part del cos pintada com un altre nen o nena però no n'hi ha cap que sigui igual. En conclusió, veiem que els ànecs són diferents igual que nosaltres, però de totes maneres també ens agraden.

6.6 Activitat 6

Nom de l'activitat	JUGUEM A ESTIMAR-NOS
Nombre d'infants	13 infants, mig grup
Espai	Aula ordinària
Temporalització	45 minuts
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> - Unió del grup - Treballar el concepte d'amistat - Trencar prejudicis i estereotips, no excloure

Continguts	<ul style="list-style-type: none"> - Interès i confiança per acostar-se afectivament als altres companys/es. - Sentiment de pertànyer al grup. - Expressió i comunicació de sentiments i emocions. - Ús del llenguatge corporal com a objecte de diversió i d'aprenentatge a través del joc.
Descripció de l'activitat	<p>Aquesta activitat consta de dos jocs.</p> <p>El primer joc, consisteix en que els infants passen per l'aula, amb les taules i cadires apartades, mentre escolten música. Quan l'adult para la música, cadascú agafa la mà del company/a més proper, després d'un parell de vegades o tres la consigna passa a ser que s'han d'abraçar amb el/la company/a i finalment, s'han de fer un petó a la galta.</p> <p>I el segon joc es basa en seure tots en rotllana, l'adult també. S'agafa un cabdell i es rodeja la mà amb la llana, després es diu una paraula que t'agradi d'un nen o nena i se li tira a aquest el cabdell de llana i aquest fa el mateix procés fins a que la llana hagi arribat a tots els infants.</p>
Intervenció com a mestra	<p>En el primer joc la mestra és qui para la música i diu les consignes. I en el segon joc és qui inicia la partida i dóna idees de paraules als infants, qui va controlant el joc. Al final de cada joc fa una sèrie de preguntes per fer reflexionar als nens i nenes.</p>

Preguntes	<p>En el primer joc les preguntes són:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Us ha agradat que us agafessin de la mà, abracessin i fessin un petó? Quina us ha agradat més? - Heu fet alguna de les tres coses a tots els companys de la classe? - Quina abraçada o petó us ha agradat més? - Fem petons i abraçades als pares? I als amics de classe? <p>En el segon joc les preguntes són:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Us ha agradat el que us han dit? Era bonic? - Creieu que sou així?
Material necessari	<ul style="list-style-type: none"> - CD de música i reproductor - Cabdell de llana

6.6.1 Reflexions

I finalment, l'última activitat, de les sessions d'intervenció, es dur a terme amb mig grup. Per tant, seguint l'horari, un grup fa l'activitat el dimarts 12 de març i l'altre el dimecres 15 de març, ambdós a la tarda.

A mode de reflexió el primer grup em va fer sentir molt a gust, perquè vaig veure que les activitats que els hi havia proposat els agradava i s'ho agafaven amb ganes. El primer joc va ser molt productiu perquè als infants els agradava que els agafessin de la mà, els fessin una abraçada o un petó. Realment feien les consignes que els deia amb ganes i sense excloure cap company/a. En el cas del segon joc, el van entendre perfectament, cosa que no esperava que fos així, i realment van dir als altres companys coses molt boniques com; simpàtic, és amic meu, m'agrada quan no es baralla, es porta bé, sempre riu, entre altres. Gràcies a que tots els infants van participar activament va permetre que quedés una xarxa o teranyina molt bonica.

Per tant, estic molt contenta dels resultats obtinguts en el primer grup.

En canvi, en el segon grup els jocs van funcionar de diferent manera, ja que estaven més moguts i els costava estar alerta de les consignes relacionades amb el primer joc. No paraven atenció, exclòien a nens/es, volien anar sempre amb el seu amic o amiga, entre altres. Personalment, a causa d'això em va costar més transmetre'ls el que volia realment amb aquell joc, perquè no paraven atenció.

El mateix va passar amb el segon joc, no van sortir paraules tant boniques, els infants es movien molt, quan es tracta d'un joc quiet. Tot i que, s'ha de dir que es tractava d'alguns nens i nenes que no paraven atenció, la resta estava pendent del joc i els va agradar, encara que els seus companys/es no els van deixar gaudir com volien i jo volia.

Potser els jocs en el segon grup volia que sortissin realment com en el primer, i cal tenir en compte que els infants no són els mateixos, ni és el mateix dia, per tant i influeixen els caràcters dels nens i nenes, el cansament, etc. com també la meva motivació.

7. Resultats generals

Després de realitzar les observacions directes, les entrevistes i les activitats a l'aula amb els infants escollits. Acabo el projecte analitzant la seva autoestima i les millores que he pogut observar en les activitats i que s'haurien de continuar duent a terme, ja que sis activitats i només un mes de durada d'intervenció no permet fer grans canvis en l'autoestima

d'aquests infants. Les intervencions haurien de durar tot el curs escolar per tal de que poguéssim observar millores significatives.

Per tant, a continuació comento la valoració que realitzo de l'autoestima dels infants observats detalladament.

L'infant 1: la Fàtima, és una nena molt alegre i simpàtica, té un caràcter molt obert però té una inseguretat en ella mateixa que la priva de confiar en ella. Aquesta inseguretat la porta a necessitar l'atenció constant de la mestra, a més de reforç, creant en l'adult una pressió constant, ja que sempre està darrera seu demanant l'aprovació de qualsevol activitat o situació. A més a més, podem destacar que tampoc creu en les seves capacitats perquè en els jocs, es visualitza molt clarament aquesta situació a l'hora d'esbarjo, ja que sovint imita a les seves companyes.

En relació al seu nivell acadèmic és bastant baix, li costa entendre les coses, no presta massa atenció i constantment demana l'atenció de l'adult, cosa que la mestra no pot estar sempre per ella i, a vegades, acostuma a mirar de la fitxa o activitat del company o companya del costat.

Per tant, podríem concloure que la Fàtima presenta aspectes d'una baixa autoestima i això es va observar en les activitats a l'aula, ja que li costava participar d'elles i sovint es mantenia al marge i s'excloïa de l'activitat. Tot i que si es tractava d'una activitat individual participava activament. És a dir, el que realment li costaven eren les activitats en grup i sobretot les que eren de participació activa com els jocs, ensenyar l'ànec pintat a la resta de companys i companyes, entre altres.

L'infant 2: en Gil, és un nen que li costa molt prendre decisions, per aquest motiu és bastant conformista. A més a més, li costa bastant expressar els seus sentiments, només acostuma a expressar els sentiments límits com són l'alegria i la tristesa, és a dir, rient i plorant. També li costa saber on són els límits en les normes, sovint se les salta i per falta d'atenció en el que li a comentat la mestra torna a cometre el mateix error.

En relació al seu nivell acadèmic és bastant baix, ja que li falta atenció en les activitats i, a més a més, és bastant desordenat. És un nen que ha de tenir l'atenció constant de la mestra en el moment de fer les activitats

individuals, com són les fitxes, perquè en el moment que l'adult es distreu acaba la fitxa ràpid, de manera desordenada, i a vegades fins i tot no l'acaba, per tal d'anar a jugar. A més, és un infant que per l'edat cronològica que té, 4 anys, presenta una edat madurativa inferior: tant en el llenguatge oral, en l'escrit, en l'autonomia, com en altres.

Finalment, podem concloure amb tots els aspectes observats que l'infant presenta ítems d'una baixa autoestima. A diferència de la Fàtima, aquest va participar activament en totes les activitats d'intervenció i es va mostrar participatiu.

L'infant 3: en Daniel, és un infant reservat i tímid, que li costa molt mostrar els seus sentiments, sempre mostra la mateixa cara i poques vegades s'expressa com es sent realment en aquell moment o situació. A més, és bastant influenciable pels seus amics i això el porta a imitar-los. Aquest fet, d'imitació, causa que a vegades no l'acceptin al joc, perquè ells volen ser únics i especials, i no ser repetits pels seus fets o actes. Aquest comportament el duu a passar bastant desapercbut a l'aula, com podem observar en l'activitat de dibuixar els amics del pati, on la graella reflecteix que ell sí compta amb els seus amics però els seus amics no compten amb ell a l'hora de dibuixar-lo.

En relació al seu nivell acadèmic, és l'adequat, tot i que cal destacar que a vegades, quan té dubtes d'algun aspecte en concret imita o còpia a l'infant que té més proper, evitant reclamar l'atenció de l'adult.

Per tant, després de dur a terme les observacions podem destacar que en Daniel presenta indicis de baixa autoestima, pel fet de que li falta confiança en si mateix i busca aquesta confiança en els seus amics. A l'hora de fer les activitats també se'l veu insegur i amb falta de confiança.

L'infant 4: la Judit, és una nena que està valorada molt positivament per tots els nens i nenes de la classe, tots la reclamen per jugar o per seure al seu costat i la tenen com amiga. És el model a seguir per tots aquells nens o nenes que no acaben de confiar plenament en ells mateixos. També sap expressar correctament les seves emocions i les mostra.

En relació al nivell acadèmic és una nena amb molt bons resultats acadèmics, a més de que s'esforça en fer les activitats i aquestes li surten bé. En conclusió, és una bona alumna.

Finalment, com podem observar la Judit presenta una adequada autoestima, a més del seu nivell de confiança en ella mateixa que l'ajuda a tenir seguretat també té la confiança de la resta de companys de la classe que la valoren.

L'infant 5: la Hafsa, és una nena que té les coses clares, està segura de si mateixa; per exemple si diu que no vol jugar amb una amiga no i juga, encara que la mestra li digui que està mal fet no voler a una amiga. En el seu grup d'amigues és la que més poder de decisió té, la resta es deixen portar per ella. Quan alguna d'elles li porta la contrària, o la mestra la renya, es mostra enfadada, no accepta gaire la crítica. En canvi, en el grup classe es mostra amb una actitud adequada i gens superior als demés.

En relació al seu nivell acadèmic, és normal, l'adequat. Segueix correctament el ritme de classe sense demanar l'atenció de la mestra.

En resum, la Hafsa amb el seu grup d'amigues mostraria una posició de líder, de superioritat tirant cap a tenir indicis d'una autoestima excessiva però en el grup classe mostra una autoestima adequada.

L'infant 6: l'Oriol, és un nen molt mogut i impulsiu, això fa que la mestra l'hagi d'avisar constantment pel seu comportament negatiu. Tot i que, és un infant alegre, simpàtic i molt atent, està alerta a qualsevol situació nova i té curiositat per descobrir coses noves. Expressa les seves emocions correctament i sap mostrar-les.

El seu nivell acadèmic és l'adequat el problema esdevé en que el fet de ser mogut i impulsiu el porta a que li costi posar atenció a les activitats perquè s'està movent constantment i les deixa, sovint, inacabades, fent que la mestra l'hagi de vigilar per tal de que acabi la feina.

Finalment, podem observar que l'Oriol presenta una adequada autoestima perquè confia en ell, té curiositat per aprendre coses noves i s'inquieta, fins i tot massa, per fer coses.

Per tal de que l'autoestima d'aquests infants que tenen indicis de tenir una baixa autoestima pogués arribar a ser l'adequada caldria realitzar aquest tipus d'activitats que he portat a terme durant la meva estada al centre però durant el llarg de tot el curs escolar, perquè com ja s'ha comentat, d'aquesta manera seria un aprenentatge significatiu.

En conclusió, i analitzant les hipòtesis que em vaig qüestionar a l'inici del treball podem afirmar que una adequada autoestima influeix en obtenir un bon rendiment acadèmic i millor sociabilitat, a diferència de tenir una baixa autoestima, que influeix en obtenir un més baix rendiment acadèmic i menys sociabilitat.

8. Conclusions

Seguidament, i ja per acabar el treball, trobem les conclusions respecte el treball realitzat i les conclusions personals que n'extrec d'aquest projecte.

8.1 Respecte el treball

Primer de tot, vull començar a explicar com es va iniciar aquest projecte que trobem aquí exposat.

A l'hora de tirar el tema del Treball de Final de Grau ho vaig tenir molt clar de seguida, sabia que volia tractar l'àmbit de la Psicologia i dintre d'aquesta hi havia un aspecte que sempre havia tingut ganes de conèixer més i, sobretot, d'aprofundir; l'autoestima. Quan vaig tenir el tema escollit, em van començar a sorgir dubtes sobre quin aspecte en concret tractar, ja que el concepte de l'autoestima és molt ampli i engloba molts àmbits.

Després de decidir específicament el projecte em vaig posar a buscar informació: llibres, Internet, articles de revistes, entre altres. Quan ja vaig tenir la informació suficient per tal d'organitzar el treball que duria a terme

al centre, vaig començar en la recerca d'activitats. Buscar informació sobre l'autoestima era relativament fàcil perquè hi ha molts autors destacats que parlen d'aquesta, però buscar activitats per l'edat de preescolar resultava més difícil.

Tot seguit, va arribar el dia de començar les pràctiques al centre, mentrestant, els dies anteriors, havia estat cercant informació i realitzant la part teòrica, per arribar al centre amb molts recursos sobre el tema. Els primers dies a l'aula vaig estar fent una observació acurada als infants per tal d'escollir els que utilitzaria per avaluar la seva autoestima. En aquesta elecció vaig comptar amb l'ajuda de la mestra i vam triar quatre infants, tot i que, després d'uns dies finalment en van acabar essent sis perquè així em permetria tenir més casos i per tant, més exemples a analitzar.

En tenir-los escollits vaig començar a fer-los les entrevistes però vaig veure que no acabaven de fluir del tot bé, els infants no comprenien les preguntes o els costava respondre-les amb paraules, així que vaig decidir deixar d'entrevistar i observar els mateixos ítems, passant a fer les entrevistes més senzilles i centrant les preguntes a les seves emocions. Per tant, torno a repetir les entrevistes i, mentrestant, durant les activitats a l'aula que duu a terme la mestra, aprofito per fer les observacions directes a partir de la graella.

A partir d'aquestes observacions i entrevistes, i tenint en compte les necessitats i interessos dels infants, començo a pensar com fer les activitats a l'aula i en quins moments del dia. Sincerament, em va costar iniciar-me a fer les intervencions del projecte segurament: per inseguretat, per falta de confiança amb els infants, entre altres. Però un cop vaig començar a fer la primera llavors cada vegada sortien millor perquè les portava més preparades, aprenia de l'anterior i corregia els errors, portava més recursos, etc.

Al finalitzar l'estada al centre venia la feina realment laboriosa, es tractava de recollir tota la informació i analitzar-la detingudament no perdent detall de totes les dades obtingudes.

El resultat final penso que ha estat satisfactori i a complert les meves expectatives proposades a l'inici.

8.2 Personals

Realitzar aquest treball m'ha aportat personalment grans aprenentatges.

Un dels més importants i principal ha estat conèixer millor el concepte de l'autoestima, el que implica, els diferents graus d'autoestima, la importància que té aquesta en l'educació i, sobretot, el paper importantíssim que tenim els mestres en la formació d'aquesta en els nostres alumnes. Perquè és molt important desenvolupar l'autoestima des de la infància ja que ens permet un bon desenvolupament integral durant al llarg de la vida.

Un altre aspecte a destacar és la gran experiència viscuda en el centre de pràctiques, tant pel que fa al professorat com a l'alumnat. He estat en una aula on m'han acollit des del primer dia i on m'he sentit molt còmode. Aquesta comoditat m'ha permès realitzar amb més seguretat i confiança les intervencions dutes a terme. Per mi, no era senzill realitzar les activitats davant 25 infants que estan pendents del que els explicaràs, per aquest motiu vaig decidir començar a partir d'un conte. Però aquesta inseguretat només va estar en mi a la primera activitat, a partir d'aquesta vaig adonar-me que els infants m'escoltaven, em respectaven, m'estimaven, em valoraven, em comprenien, en definitiva, que els interessava el que els estava ensenyant. Aquesta motivació per part seva em va ajudar a tirar endavant amb tota seguretat i aportar-los noves activitats.

Pel que fa a la mestra, tutora de l'aula, des del primer dia em va recolzar, em va ajudar en la planificació de les activitats, em donava la seva opinió sobre les activitats que realitzava, per així, dia a dia poder anar millorant.

Personalment aquest projecte m'ha ajudar a créixer també com a persona, ja que no coneixia gaire aquest tema i en alguns moments mentre llegia la

bibliografia escollida buscava realment quin era el meu grau d'autoestima, i fins i tot, en alguns aspectes m'hi veia reflectida.

M'he sentit molt a gust fent el projecte, el tema realment em motiva i he realitzat aprenentatges molt significatius que em serviran tant en l'àmbit professional amb els infants com en l'àmbit personal.

Finalment, destacar que aquest tema seria interessant que conegués tot professional de l'educació, els quals tenim al nostre davant uns infants que poden necessitar la nostra ajuda, i hem de saber en tot moment com hem de reaccionar i què podem aportar nosaltres per millorar la situació.

9. Bibliografia

Ainscow, Mel. "El desarrollo de sistemas educativos inclusivos: ¿cuáles son las palancas de cambio?" *Journal of Educational Change*, 2005, volum 6, p. 109- 124.

André, Christophe; Lelord, François (2000). *La autoestima. Gustarse a sí mismo para mejor vivir con los demás*. Barcelona: Editorial Kairós, S.A.

Bermúdez, María Paz (2004). *Déficit de autoestima. Evaluación, tratamiento y prevención en la infancia y adolescencia*. Madrid: Ediciones Pirámide.

Blanco, Ángel (1997). *Metodologies qualitatives en la investigació psicològica*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya.

Booth, Tony; Ainscow, Mel (2004). *Índex per a la inclusió: Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva*. Barcelona: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).

Bordoy, Irene (2003). *L'aneguet lleig*. Barcelona: Combel Editorial.

Branden, Nathaniel (1969). *The Psychology of Self-esteem*. Nova York: Bantam.

Branden, Nathaniel (1993). *El poder de la autoestima. Cómo potenciar este importante recurso psicológico*. Barcelona: Editorial Paidós.

Branden, Nathaniel (2008). *El respecto hacia uno mismo. Cómo vencer el temor a la desaprobación de los demás, el sentimiento de culpa, la inseguridad...* Barcelona: Ediciones Paidós Iberica S.A.

Carpena, Anna (2012). *Com et sents? Educació socioemocional dels cinc als dotze anys*. Vic: Eumo Editorial.

"Decret 181/2008, de 9 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments del segon cicle de l'educació infantil". *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de setembre de 2008, núm. 5216, p. 68256-68273.

Dolz, Maria; Gámir, Maria Vicenta. "L'autoestima en l'educació infantil". *Guix Infantil: Intercanvi d'Experiències*, Novembre – Desembre 2003, núm. 16.

Echeita, Gerardo. "Perspectivas y dimensiones críticas en las políticas de atención a la diversidad". *Didáctica de las Ciencias Experimentales*, 2005, núm. 44, p. 7-16.

Echeita, Gerardo; Ainscow, Mel. "La educación inclusiva como derecho. Marco de referencia y pautas de acción para el desarrollo de una revolución pendiente". *Tejuelo*, 2011, núm. 12, p. 26- 46.

Feldman, Jean R (2002). *Autoestima ¿cómo desarrollarla? Juegos, actividades, recursos, experiencias creativas...* Madrid: Ediciones Narcea.

Gairín, Joaquín. "Estrategias organizativas en la atención a la diversidad". *Educación*, 1998, núm. 22-23, p. 239-267.

González, Fernando Luís (2000). *Investigación cualitativa en Psicología. Rumbos i desafíos*. México: International Thomson Editores.

Laporte, Danielle (2006). *Autoimagen, autoestima y socialización. Guía práctica con niños de 0 a 6 años*. Madrid: Ediciones Narcea.

López, Èlia, GROU (Grup de Recerca en Orientació Psicopedagògica) (2003). *Educación emocional. Programa para 3-6 años*. Barcelona: Cisspraxis.

Mckay, Matthew; Fanning, Patrick (1991). *Autoestima. Evaluación y mejora*. Barcelona: Ediciones Martínez Roca.

Pope, Alice W; Mchale, Susan M.; Craighead, W. Edward (1996). *Mejora de la autoestima: Técnicas para niños y adolescentes*. Barcelona: Ediciones Martínez Roca.

Ruiz, José Antonio. *Psicología de la Personalidad para Psicopedagogos*. Madrid: Editorial Sanz y Torres, 2007, p. 295-298

9.1 Webgrafia

Dibuixos.cat <http://pintar.dibuixos.cat>

HD wallpapers <http://wallpapershow4u.blogspot.com.es>

Sanchez, Nicolas (2007). *Un cygne à Vaires* [en línia]. Wikimedia Commons. [Consulta: 15 de maig de 2013]. Disponible a: <<http://en.wikipedia.org/wiki/File:CygneVaires.jpg>>

Valeri, M. Eulàlia (). *Contes amb valors: El lleó i el ratolí* [en línia]. [Consulta: 23 de febrer de 2013]. Disponible a: <http://contesdelmon.wikispaces.com/file/view/lleo_i_ratoli_Kalidoscopi.pdf>

